

SAYI 77 - YIL 15

İRŞAD DERGİSİ

'NİSA'

DÖRT AYLIK TASAVVUF DERGİSİ 2025/1

İÇİNDEKİLER

- 1 Mustafa Özbağ Efendi'den Güldeste / Lamia SEZGİ
- 7 Aşkın ve Bilgeliğin İzinde Kadın Sufiler / Leyla Tuba TOPTAŞ
- 12 İslam'da Kadın / Aynur ŞEKEROĞLU
- 13 İyi ki / Ilgın CENGİZ
- 14 İlk Kadın Şehit Sümeyye Bin Hububat / Beyza ASLAN
- 15 Merhamet /Elif Aslan
- 18 İslam'da Kadın Hukuku: Diğer Toplum ve İnanışlarla Mukâyese / Büşra AY
- 24 Yuvada Kuş Etkinliği / Ayşegül SÜKÛT
- 25 Çocukları Cinsiyetine Uygun Yetiştirmek / Hümeysra Sevinç YILDIZ
- 27 Sözcükler Bir Dünya / Betül YÜCETAŞ
- 29 Rahmetin Gölgesinde Kadın: Hal ile Sevmek / Derya BAŞDAĞ
- 31 Uhud'da Bir Kadın Sahâbî: Ümmü Umâre Nesîbe Bint Kab / Hüsnanur TÜRE
- 33 Halıda Yatan Adam / Nigara ÖZAK
- 35 Detaylarıyla Horasan Tarihi / Emine ÖZTAŞ
- 39 Büyüklerden Bir Büyük Rabia Adeviyye / Yeliz ÇELİK

YAZI İŞERİ

GÜLAY CİNDORUK
HATİCE TÜRK
EMİNE NUR ÖZCAN

EDİTÖRLER

GÖZDE GÜVEN ASLAN
GÜLAY CİNDORUK
HATİCE TÜRK

GRAFİK TASARIM

AYŞE BETÜL ŞAHİN
BEHİYE KOCA
HATİCE KÜBRA ŞENER
MERVE KÖSE

İLETİŞİM

✉ irsadder@gmail.com
🌐 irsaddergisi.com
📞 irsaddergisi

MUSTAFA ÖZBAĞ EFENDİ'DEN GÜL DESTESİ

Nisa Suresi Ayet 17: "Allah katında makbul olan tövbe, ancak cehaletle kötülük işleyip hemen tövbe edenlerin tövbesidir. İşte onların tövbesini Allah kabul eder. Allah her şeyi çok iyi bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."

İkinci ayet-i Kerime Tahrir Suresi Ayet 8: "Ey iman edenler! Allah'a Nasuh tövbe ile dönün. Malumunuz üzere bir çirkinlikten, bir sapkınlıktan, bir haramdan, bir yanlışlıktan, eksiklikten pişman olup geri dönmek, bu bütün şekliyle Adem'den düzeltilere kadar bütün dinlerde var olan ve bütün peygamberlerin kendi ümmetlerine tavsiye ettiği, emrettiği bir olgudur. Çünkü Cenab-ı Hak yeryüzüne gönderirken onu İslam dini üzerine gönderdi ve Adem, yeryüzünde ilk Müslüman olarak, ilk peygamber olarak, dini bu noktada anlatan, dini tebliğ eden olarak gönderildi. Adem aleyhisselam da Cennet'ten kovulmasından, çıkarılmasından dolayı tövbe etti. Bu manada ilk tövbe eden de Adem atamız oldu. Adem aleyhisselam nasıl ilk hata yapmışsa, tövbe eden de Adem aleyhisselam oldu. Cenab-ı Hakk'ın, ilk tövbesini kabul ettiği de Adem aleyhisselam oldu ve onun tövbesini kabul edip onu normalde bu manada günahını affetti. O yüzden tövbe, bu manada bir kimsenin İslami manada Kur'an ve sünnetin haram ettiği yasakladığı Kur'an ve sünnete aykırı bir hareketin içerisine giren bir kimsenin tövbe edip yeniden ruh hayatına devam etmesidir. Cenabı Hakk da burada makbul olan tövbe, yani bir kimse herhangi bir günah işlediğinde, hata işlediğinde hemen acil bir şekilde tövbe ederse, bunu makbul görüyor, kıymetli görüyor. Yani o kimse bugün hata yaptı, bugün yanlışlık yaptı ve o esnada günah işledi.

O esnada işlemiş olduğu günahattan hemen tövbe edip rücu etmesi, o esnada tövbe etmesi, hani acele ediniz, ölüyü gömmekte acele ediniz, borcu ödemekte acele ediniz, acele ediniz tövbe etmekte. Bunlar acele edilecek olan şeyler. Halbuki acelecilik başka bir meselede, hani acele işe şeytan karışır manasında hadis-i şerif de var ama hayır, hasenat işlemekte, tövbe etmekte, zikretmekte, namazı zamanında kılmakta ne yapacağız? Acele edeceğiz. İftarı etmekte acele edeceğiz. Acele edilecek olan yerler var; ölüyü gömmekte bir kimse vefat ettiğinde, onu bekletmeyeceğiz, acele edeceğiz.

Bir insan farkında bilincinde olarak günah işler mi? Evet, nefis böyle bir şeydir. Bir kimse günah olduğunu bile bile onu yapar mı? El cevap: Yapar. Yapar mıyız? Hepimiz yaparız, günah olduğunu bilerek işleriz. Hiç olmazsa, tövbe edin hemen, buna acele bir şekilde tövbe edin, rücu yapın. Çünkü hani her akşam vaktinde ameller Allah'a sunulur, sufilerin gece dersi de bu sebepten önemlidir. Sufi hemen akşam namazından sonra tövbe eder. Akşam namazından sonra okunan "Allahümme ecirna" tövbesi, duası bununla alakalıdır. Yani akşam namazından sonra ameller Cenab-ı Allah'a sunulurken en son tövbe et. Çünkü Allah sondan başa doğru bakar, baştan sona doğru bakmaz, diyor hadis-i şerifte. O yüzden o kimse ne yapacak? Onunla ilk tövbe, ilk önce Allah'ın huzuruna çıkacak. Tövbe, Allah'ın huzuruna çıkınca geriye yönelik Cenab-ı Hak onu tövbe etmiş yazacak. İşte ikinci ayet-i kerimede Nasuh tövbe ile buradaki nasuhtan kasıt, bununla alakalı birçok rivayet var. Değişik rivayetler, bu geçmiş ümmetlerden Nasuh adında bir kimse vardı. Onun yapmış olduğu hatalarla günahlarla alakalıydı diye bu tip mevzular var. Burada önemli olan şey şu; yani o kimsenin sağlam tövbe etmesi, bir daha geri dönmemesi. Sağlam tövbe ederse ona Nasuh tövbesi yapıyor ve normalde o Nasuh tövbe bir daha geri dönmezse Allah onun bütün kötülüklerini silmiş oluyor.

Tövbe etmek, biz Müslümanlar için, sufiler için önemli bir şey. Bizim bu ibadet, bakın, tövbe etmek ibadet. Bizim için tövbe etmek, Allah'ı zikir. Cenab-ı Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Hazretleri diyor ki, günde ben en az 70, başka bir rivayette 100 kez Allah'a tövbe ederim. Birçok ayet-i kerime var tövbe ile alakalı ama bunun normalde en benim için önemli atfettiğim şey şu: Allah tövbe edenleri sever. Bakın, en önemli atfettiğim yer burası: Allah tövbe edenleri sever. Allah'ın sizi sevmesini istiyorsanız, Allah'ın sevdiği sıfatlara bürünün. Allah tövbe edenleri sever, Allah zikredenleri sever, Allah cömertleri sever, Allah namaz kılanları sever, kendi yolunda cihad edenleri sever, Allah müminleri, yumuşaklık gösterenleri sever, Allah müminleri affeden, onlara müşfik davrananları sever. Allah kendi yolunda cihad eden, koşturan, dimdik duranları sever. Demek ki bunlar Allah'ın sevdiği sıfatlar. Tövbe de Allah'ın sevdiği sıfatlardan birisidir. Yani bir kimse kendini günahsız görmesi zaten mümkün değil de ama ola ki böyle nefsine uyanlar da olabiliyor kendini o esnada günahsız görüyor veyahut da işte kendinin günahlardan arınmış görünüyor veya Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) Hazretleri gibi günahlardan korunmuş görüyor bunları sufilik adına söylüyorlar veyahut da "Ben bir hata yapsam ben bunu rüyamda görürdüm." "Ben bir günah işlemiş olsam beni ikaz ederler." Sufilerin handikaplarıdır bunlar. "Biz bir yanlışlık yapsak bizim kulağımızı çekerler." Yani sufilerin bunlar handikapları yani, çekecekler onu rüyasında o çok önemli ya, onu muhakkak rüyasında birisi ikaz edecek. O çok önemli birisi çünkü. Halbuki üstadı devamlı ikaz ediyordur. Üstadının ikazını ikaz olarak kabul etmez o der ki ben bir hata yapsam rüyamda görürüm. Oysa tövbe herkes için geçerli işte diyor ki Cenab-ı Hak, "Ey iman edenler, nasuh bir tövbe ile Allah'a tevbe edin." Yani siz bir daha aynı hatalara yanlışlıklara aynı eksikliklere düşmeyecek şekilde ne yapın, Allah'a tövbe edin.

Yani siz öyle tövbe edin, öyle tövbenizde sadık kalın ki bir daha o içkiyi içmeyin, bir daha o kumarı oynamayın, bir daha birisinin kalbini kırmayın, bir daha anne babanıza öf demeyin, faize bulaşmayın, bir daha Cenab-ı Hakk'ın haram kıldığı, Hazret-i Muhammed Mustafa'nın (s.a.v.) haram kıldığı fiillere bulaşmayın. Öylesine bir Nasuh tövbeyle tövbe edin, öylesine bir Nasuh tövbe ile tövbe ettiğinizde bir daha geri dönmeyin. Hiçbir güç, hiçbir kuvvet, nefis, şeytan, hiçbir heva sizi tekrar geriye döndürmesin, sizi tekrar o bataklığın içine katmasın. Öyle bir Nasuh tövbesi ile tövbe edin.

Öyle tövbe ederseniz Cenab-ı Hak ne diyor? Onun günahlarını bağışlar. “ Allah, tövbe edenlerin tövbesini kabul edendir.”Ayet-i Kerime. Allah'ın üzerinde ümitsizlik yok, Allah'ın üzerinde suizan yok, Allah'ın üzerinde kalkıp da bir kimsenin eksik düşünmesi yok. Biz tövbe ederiz, bir daha işlemek için. Cenab-ı Hak bizim tövbemizi kabul eder. Biz bu konuda Cenab-ı Hakk'ın o vaadini, vaadiyle beraber o ümidi üzerimizde taşırız. Allah'ın üzerinde suizan beslemeyiz, demeyiz Allah bizim günahlarımızı affetmez diye. Demeyiz Allah bizi affetmez veyahut da birisinin üzerinde şunu demeyiz: seni Allah affetmez. Böyle bir şey söylemeyiz. Allah çünkü affedicidir. Kim tövbe ederse Cenab-ı Hak onun tövbesini kabul eder, önceki günahlarını siler, onu tertemiz hale getirir. Yani düşünebiliyor musunuz? Sufiler her gün derslerinde 100 sefer , tabi derslerini çekerlerse, dersini çekerse, sufi dersini çekmiyor. Bu acı bir şey, yani telaşı çok o arkadaşın. Öyle olunca dersini çekmiyor. Oysa dersinde her gün 100 sefer "Subhanallahu ve bihamdihi, subhanallahil azim ve bihamdi, Estağfurullah el azim" Bu dersi var mı? Var. Kim bunu günde 100 sefer söylerse, deniz köpükleri kadar günahı olsa Allah ona affeder diyor ve böyle bir müjde varken, hadis-i şerifle sabit. Bakın, böyle bir müjde varken, Sufi kardeşlerim, bir kısmı ne yazık ki günlük virdlerini disiplinli bir şekilde çekmiyor. Çekmeyince bu müjdeden mahrum kalıyor.

Bu müjdeden mahrum kalınca ne yazık ki Cenab-ı Hak da ona lutfetmiyor, ikram etmiyor, ihsan etmiyor. Oysa günlük verdiğini çekse, günlük verdiğinde bu tövbe var, Rabbim ona ikram edecek, ihsan edecek. Lütfen çek ve bunu çekmediği için de kendi kendini ümitsizliğe düşürüyor. Ve onu o şeytan tabiri caizse Allah'ın avucundan alıyor. Neden? Çünkü tövbe etmedi. Ümitsizliğe düştü, kendi kendine ümitsizliğe, karamsarlığa düşürerek kendi kendini manevi olarak aşağı çekti. Oysa tövbe etmiş olsaydı, Rabbisi onu affedecekti. Tövbe etmiş olsaydı, Allah onun geçmiş günahlarını da ne yapacaktı? Affedecekti.

Nahl, Ayet 119: "Şüphesiz ki Rabbin, bilmeden günah işleyip ardından tövbe eden ve kendilerini düzeltenleri bağışlar." Bunlardan sonra Rabbin çok bağışlayan, çok merhamet edendir. O zaman, demek ki bir kimse hataya, günaha girdi, günaha girdikten sonra tövbe ederse, Cenab-ı Hak ne yapıyor? Onları düzeltiyor, onları bağışlıyor, onları yine tabiri caizse sarıp sarmalıyor. Müşfik bir Allah var, müşfik bir Allah, tövbe edenlerin tövbelerini kabul eden bir Allah var. Bakın, Allah tövbe edenlerin tövbelerini kabul ediyor. Allah kendisini zikredeni zikrediyor. Yani bunları insan düşündüğünde, bu lutfun, ikramın karşısında iki büklüm eğiliyor, insan yerle yeksan oluyor. Öyle bir Allah ki, sen onu zikredince, o da senin zikrediyor. Öyle bir Allah ki sen tövbe ediyorsun, Cenab-ı Hak ne yapıyor? Seni bağışlıyor. Öyle bir Allah ki sen onun vermiş olduğu rızıktan insanlara tasadduk ediyorsun, O sana daha fazlasını veriyor. Sen tasadduk ediyorsun, O sana daha fazlasını veriyor, tasadduk ettiğinden daha fazlasını veriyor, seni lütfu, ikrama gark ediyor. Sen kendi kendine "malım eksilecek, param eksilecek" diye düşünüyorsun. Oysa Cenab-ı Hak en az bire on veriyor, yüz veriyor, bire yedi yüz veriyor ama şeytan sana cimrilik yaptırıyor, verdirmiyor, sana tasadduk ettirmiyor ve seni fukara gösteriyor. "Senin ihtiyacın var." diyor, "Önce sen kendi ihtiyacını gör, önce şunun ihtiyacını gör, önce bunun ihtiyacını gör." Veya "Senin fabrika kurman lazım, şunu yapman lazım, bunu yapman lazım." Senin önüne her şeyi koyuyor, ya onları yapacaksın, onları yaptırılacaksa senin önüne öyle bir ticaret koyar, sen fabrikayı da yaparsın. Senin önüne öyle bir iş koyar, sen harika işler yaparsın. Sen alırsın, millet bir kazanır ondan, sen on kazanırsın. Millet ondan beş, sen elli kazanırsın. Allah'la kim yarışacak? Kimse yarışamaz. Sen Cenab-ı Hak'ın bu tip ayeti kerimelerinin bu sıfatlarını iyi analiz et.

Tövbe edeni Cenab-ı Hak bağışlıyor, onun lütfu, onun ikramı, insana gark ediyor. Çünkü o diyor, Rabbisini hatırladı. Hani bir kul çıktı, bir kul dedi ki: "Ya Rabbi, beni affeyle." Allah dedi ki: "Kulum, kendisini affedecek olan Rabbisini hatırladı." Allah onu affetti. Diyor ki kul tekrar günah işledi, tekrar dedi ki: "Ya Rabbi, beni affeyle." Allah dedi ki: "Kulum kendisini affedecek olan Rabbisini hatırladı." Allah onu affetti. Diyor ki kul tekrar günah işledi, ondan sonra tekrar tövbe etti. Allah yine dedi ki: "Kulum, kendisini affedecek olan Rabbisini hatırladı." Bakın, tövbe etmek önce Allah'ı saymak. Yani nasıl saymak? Evet, Allah var, ben o Allah'ın kuluyum, O Muhammed Mustafa'nın ümmetiyim. Evet, ben bir de günah işledim. Bu tevazu, bu kibirlilik değil, Allah'ın önünde iki büklüm olma, eğilme. Bu, yani diyorsun ki: "Ben günah işledim. Ben kulum, sen de benim Rabbimsin. Beni affeyle." Bu Allah'ın çok hoşuna gidiyor. Sen çünkü O'nun Rabblığını yüceltmiş oluyorsun; sen kendi kulluğunla da kendini alçaltmış oluyorsun. Bu Allah'ın çok hoşuna gidiyor. Ne yapıyor? Senin tövbeni kabul ediyor. "Ey peygamber!" Hicr, Ayet 49 ve 50: "Kullarıma, benim son derece bağışlayıcı ve merhametli olduğumu, azabımın da gerçekten can yakıcı bir azap olduğunu söyle." Sen, ey peygamberim, ey Nebi, ey Muhammed, sen kullarıma söyle: "Ben son derece bağışlayıcıyım, merhametliyim; affim sonu yok." O zaman biz tövbe etmekle mükellefiz ama tövbe ederken böyle azap edici bir Allah'tan korkumuzdan dolayı değil, Allah'ın merhametine, lütfuna, ikramına, ihsanına güvenerek, dayanarak bir tövbe. Rabbim, inşallah bizi öyle tövbe edenlerden eyle. Enam 54: "Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman onlara şöyle de: "Selam olsun size." Sizden, bilmeyerek bir kötülük işleyip de sonra tövbe edip nefsini ıslah eden kimseye Rabbiniz merhamet etmeyi üzerine almıştır. Çünkü O, çok affeden ve merhamet edendir." Bakın, burda bir çit daha üstü. Yani o zaman biz Allah'ın ayetlerine iman ettik. Biz mümin miyiz? Biz "Eşhedü en la ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resuluhu" deyip iman edenleriz. O zaman bu müjde bize diyor ki: "Selam olsun size." Allah selam veriyor, bize selam olsun size. Ve aleykümselam, Allah'ın selamı bu peygamberin üzerine selam veriyor.

Onlara de ki: "Selam olsun size." Ve sizden, bilmeyerek bir kötülük işleyip de sonra tövbe edip... Burası önemli; nefisini ıslah eden kimseye, yani tövbe etti, sonra da nefisini ıslah etti. Yani nefis terbiyesine girdi, nefisini terbiye etmek için mücadele ediyor. Tövbe etti, etmekle kalmadı.

Tasavvuf neydi, sufilik nefsinle mücadele etmektir. İşte Cenab-ı Hak ayeti kerimede diyor ki: "Tövbe edip nefisini ıslah edene, tövbe edip nefisini terbiye edene." İşte bu işin bir çıt üstü. Tövbe etmekle kalmadı, o kimse nefis terbiyesinin yoluna girdi. Nefisini terbiye edecek emareler, levhame, mülhime, safiye makamlarında yürüyecek. O kimse nefisini terbiye etmek için özel bir süluk, özel bir yola girecek. O gidecek, ne yapacak? Nefisini terbiye etmek için nerede kendisinde hata, kusur var, bunları görecek. Göremediğinde o üstadın önüne diz çöküp dinleyecek, dinleyecek ama itaat edecek. O düsturları, o eksikliklerini, yanlışlıklarını orada sohbetle dinleyerek görecek. Ha, diyecek ki: "Bu bende de var." Diyecek ki: "Bu bende de var." Diyecek ki: "Bu bende de var. Benim bunlardan kurtulmam lazım." Sohbetle geçen cumartesi bağlayayım, can kulağıyla dinleyecek. Dinlerse zaten itaat edecek, dinlerse zaten eksikliklerini görecek. Dinlemezse eksikliklerini görecek mi? Hayır, görmeyecek.

Sana ne lazım? Sana sohbet, zikrullah lazım. Bu dünyada geçici. Dünyanın geçici olduğunu bilip günahlardan arınman lazım. Yetmedi, nefisini terbiye etmen lazım. Nefisini ıslah etmen lazım. Dünkü Mustafa Özbağ ile bugünkü Mustafa Özbağ aynı olmaması lazım. Bugün de o nefis meratpleri açısından bir adım, iki, üç, beş adım attıysa muhakkak ki nefisini terbiye etmesi, nefsinin ıslah etmesi lazım. Eğer nefisini terbiye etmiyorsa, nefisini ıslah etmiyorsa, o tekrar geriye dönüş yapacak. Nasuh tövbesinde kalmayacak. Ümmet-i Muhammed'in en büyük sıkıntısı bu. Ümmet-i Muhammed'in sıkıntısı, nefisini terbiye etmemek; alimin, şeyhin, siyasetçinin, bürokratın, ondan sonra dervişi, sufisi, nefisini ıslah etmemek, nefis terbiyesine girmemek. Ümmeti Muhammed'in sıkıntısı bu. Dervişlerin sıkıntısı bu. Sufi kardeşler, sıkıntınız bu; nefisini terbiye etmek yolunda büyük bir kısmınız sayıklıyor, yerinde sayıklıyor, yürümüyor. Bir gün, iki gün kendini disiplin ediyor, üç gün gözü kayıyor, dili kayıyor, kulağı, eli kayıyor. Kayıyor, sıkıntı bu.

Nefsi terbiye etmek, tövbe ettin, döndün geri. Nefisini terbiye et, o daha önce düşmüş olduğun sıkıntıya düşme. Daha önce yapmış olduğunu yapma, daha önce dilinden çıktığı bir daha çıkmasın, daha önce gözün kaydı, bir daha kaymasın. Tövbe et bırak, haramlardan uzak dur. Tövbenin özü o. Sen işledin haram, bir daha geriye dönmedin. Cenab-ı Hak onu affediyor, affetmekte kalmıyor, onu hayra çeviriyor. Bakın, affetmekte kalmıyor, onu hayra çeviriyor. Bir daha geri dönme, daha geri dönüyorsun, bozuyorsun ahtını, mührü bozuyorsun. Bozma mührü, ne yaptın? Bir günah işledin, eyvallah ya Rabbi, tövbe ettim. Ben bir daha bugüne bu işlemeyeceğim. Bu sözü verdin mi, dönme geri. Bu sözünde durursan, kaç yıl o günahı işledin, 10 yıl. 10 yıl o işlediğin günahı, bak sevaba çeviriyor. Yapma güzel kardeşim, etme güzel kardeşim, tövbende sabit kal. Ya sabit kal, dersinde sabit, şeyhinde sabit kal. Tövbende sabit, ibadetinde sabit kal, namazında sabit, orucunda sabit kal. Dönme geri, geri dönme. İki vakit kılıp, üç kılmamazlık etme. Yapma bunu, yapma. Üç gün ders çekip, beş çekmemelik etme. Etme.

Tabir-i caizse, Allah iki elini birden açmış, bekliyor bizi. Tövbe etse de, sarsam onu diye zikretse de sarsam onu diye. Allah'ın merhameti çok geniş, biz yine dönüyoruz ondan. Hani kul getirildi mizana Cenab-ı Hak kulunun kulağına eğildi dedi ki "Sen bu sevapları işledin, Allah bunların hepsini de kabul etti." Kul, diyor sevindi tebessüm etti, böyle bir hoşluk oldu. Sonra Allah kulunun tekrar kulağına eğildi dedi ki "Bu günahları da işledin." Bir hüznüldü bir sıkıntı oldu, kulun yüzünden düşen bin parça oldu. Allah kulunun kulağına tekrar eğildi dedi ki "Bu günahların hepsini Allah sildi affetti." Kul derin bir nefes aldı, bir tabir-i caizse "Oh!" dedi. Allah diyor kulunun kulağına tekrar eğildi dedi ki "Allah senin günahlarını silmekle kalmadı onları sevaba çevirdi, iyi amele çevirdi." Kul öyle sevindi, sevindi ve dedi ki "Ben ne güzel Rabbim!" Bunu söyleyince diyor, Allah ona tebessüm etti. Bunu nakleden Hazreti Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem Hazretleri; hadisi kutsi. O zaman o da tebessüm ediyor. Bunu Allah diyor buna tebessüm etti, o da kendisi de tebessüm ediyor. Canım kardeşim, benim için bu hadis-i kutsi çok önemli ümit kapım, benim ümit kapım. Biz her zaman günah işleyenlerdeniz. Rabbim cümlemizin tövbesini kabul eylesin.

Derleyen: Lamia SEZGİ

Bu yazı Üstad Mustafa Özbağ Beyefendi'nin 18.05.2023 tarihli sohbetinden derlenmiştir.

AŞKIN VE BİLGELİĞİN İZİNDE KADIN SUFİLER

Tasavvuf, İslam'ın mistik ve içsel boyutunu temsil ederken, bu manevi yolculukta kadınların da önemli bir rol oynadığı sıkça göz ardı edilir. Oysa tarih boyunca pek çok kadın sufi, derin bilgeliği, aşk anlayışları ve manevi derinlikleriyle tasavvuf geleneğine önemli katkılarda bulunmuştur. Kadın sufiler denildiğinde akla ilk gelen isimlerden biri, Rabia el-Adeviyye'dir. 8. yüzyılda yaşamış olan Hz. Rabia, dünyevi arzulardan tamamen arınmış, kendini yalnızca ilahi aşka adanmış bir sufi olarak tanınır. "Allah'ım, eğer cennet korkusuyla sana ibadet ediyorsam, beni cennetinden mahrum et. Eğer cehennem korkusuyla sana ibadet ediyorsam, beni cehennemimde yak" sözleriyle tanınan Hz. Rabia, yaşadığı dönem üzerinden yüzyıllar geçmesine rağmen tasavvuf tarihinde ilahi aşkın sembollerinden biri haline gelmiştir.

Rabia el-Adeviyye'nin yanı sıra, tarih boyunca pek çok kadın sufi, tasavvuf geleneğine önemli katkılarda bulunmuştur. Bunlar arasında İbni Arabi'nin hocası olan Fatıma bint Müsenna, derin bilgeliği ve manevi rehberliğiyle tanınmıştır. Şeyha Şata, 9. yüzyılda yaşamış, zühd ve takvasıyla tanınmış, pek çok erkeğe de hocalık yapmıştır. Nefise el-Misriyye, 9. yüzyılda Mısır'da yaşamış, ilmi ve kerametleriyle tanınmış, halkın büyük sevgisini kazanmıştır. 20. yüzyılın önemli kadın sufilerinden olan Zeynep el-Gazali, İslam davasına adanmış bir hayat sürmüş, pek çok kadına manevi rehberlik yapmıştır. Kadın sufiler, tasavvuf geleneğine pek çok katkıda bulunmuş, tasavvuf tarihindeki önemli rolleriyle İslam'ın manevi zenginliğine katkıda bulunmuşlardır. Onların hayatları ve öğretileri, günümüzde de ilham kaynağı olmaya devam etmektedir. Kadın sufilerin mirası, tasavvufun sadece erkeklere özgü bir alan olmadığını, kadınların da bu manevi yolculukta önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Tasavvuf, İslam'ın derinliklerine yapılan bir yolculuk, ilahi aşkın ve bilginin keşfedildiği bir manevi arayıştır. Bu yolculukta, "Nisa" yani kadınlar, yüzyıllar boyunca sessizce ama derinden izler bırakmıştır. Onların mistik hayat yolculukları, sadece tasavvuf tarihine değil, aynı zamanda kadınların manevi potansiyeline de ışık tutmaktadır. Rabia el-Adeviyye'nin ilahi aşka adanmışlığı, Fatıma bint Müsenna'nın İbni Arabi'ye rehberlik eden felsefi donanımı, Şeyha Şata'nın zühd ve takvasıyla erkeklere bile yol göstermesi, Nefise el-Mısıriyye'nin tasavvufi derinliği ile halkın sevgisini kazanması, Zeynep el-Gazali'nin modern çağda İslam'a adanmışlığı...Onlar, sadece ibadet eden değil, aynı zamanda öğreten, rehberlik eden, topluma yön veren kadınlardır.

Mevlâna Celaleddin Rumi'nin Mesnevi'sinde de kadınların manevi derinliğine ve bilgeliklerine yapılan atıflar bulmak mümkündür. Mesnevi'de geçen bazı hikayelerde, kadınlar ilahi aşkın sembolü olarak tasvir edilir ve onların manevi sezgilerinin erkeklerden daha güçlü olduğuna işaret edilir. Mevlana, kadının iç dünyasının derinliklerine inerek, onun manevi potansiyelini ve ilahi aşkla olan bağını vurgular. Onların hikayeleri, kadınların manevi potansiyelinin sınırsız olduğunu, ilahi aşkın ve bilginin peşinde koşarken toplumlarına da değer katabileceklerini göstermektedir. "Nisa"nın izinde yürüyen her kadın, bu manevi mirası devralarak kendi yolculuğunda yeni kapılar açabilir. Onların cesareti, bilgeliği ve adanmışlığı, günümüz kadınlarına ilham kaynağı olmaya devam etmektedir.

Tasavvuf geleneğine yansısıyla kadının tesirini sürebileceğimiz ilk ve en eski iz, Adem ve Havva gerçeği, sadece bir yaratılış miti değil, aynı zamanda ilahi aşkın, teslimiyetin ve insan ruhunun derinliklerinin sembolik bir anlatımıdır. Adem'in Havva'ya duyduğu aşk, basit bir dünyevi arzu değil, ilahi aşkın yeryüzündeki bir yansımasıdır. Havva, Adem'in eksik yanını tamamlayan ruhunun aynasıdır. Adem'in Havva'ya olan derin muhabbeti, onun ilahi iradeye olan teslimiyeti ile sınıanır.

Cennetten çıkış, genellikle bir ceza olarak görülse de tasavvufi açıdan irdelendiğinde bu olay, insan ruhunun tekamülü için gerekli bir adımdır. Adem'in Havva'ya olan aşkı ve onun uğruna cennetten vazgeçışı, ilahi aşkın insan kalbinde ne kadar güçlü bir şekilde tecelli edebileceğinin bir göstergesidir. Adem, Havva'ya olan aşkıyla, ilahi iradeye olan bağlılığını sorgular ve bu sorgulama, onun ruhsal yolculuğunun başlangıcı olur. Havva, bu hikayede sadece bir eş değil, aynı zamanda Adem'in manevi yoldaşı ve gönüldaşdır. Onun varlığı, Adem'e dünyevi ve uhrevi aşkın birliğini öğretir. Havva'nın Adem'e olan aşkı, kadının erkeğin manevi gelişimindeki rolünü vurgular. Havva, Adem'in iç dünyasına bir kapı açar ve ona ilahi aşkın sırlarını fısıldar. Tasavvufi geleneğe, Adem'in Havva'ya olan aşkı, insanın ilahi aşkı arayışının bir sembolüdür. İnsan, Havva'nın Adem'e olan aşkı gibi, kendi ruhunun derinliklerinde ilahi aşkı aramalıdır. Cennetten ayrılış, bu arayışın başlangıcıdır. İnsan, dünyevi acılar ve zorluklar içinde, ilahi aşkı bularak ruhunu arındırmalıdır. Adem ve Havva'nın bu tekamülü, tasavvuf yolunda ilerleyenler için önemli bir derstir. İnsan, ilahi aşkı bulmak için dünyevi bağlardan sıyrılmalı, ruhunu arındırmalıdır. Havva'nın Adem'e olan aşkı, bu yolda bir rehberdir. İnsan, kendi ruhunun derinliklerine inerek, ilahi aşkın sırlarını keşfedebilir.

Adem ve Havva'nın hikayesinden başka kıyasü'l enbiya olarak Kuran'ı kerimde de yer bulan Yusuf ve Züleyha'nın aşkı, "Nisa"nın ilahi aşkla olan imtihanının bir başka boyutunu gözler önüne serer. Yusuf'un eşsiz güzelliği, Züleyha'nın kalbinde dünyevi bir arzu olarak başlayan aşkın, zamanla ilahi bir aşka dönüşmesine vesile olur. Züleyha'nın Yusuf'a olan aşkı, ilk başta nefsanî bir arzu olarak görülse de tasavvufî yorumlarda bu aşk, ilahi güzelliğin bir yansımasıdır. Züleyha, Yusuf'un suretinde ilahi güzelliği görür ve bu güzelliğe duyduğu hayranlık, onu ilahi aşka götürür. Bu durum, "Nisa"nın ilahi güzelliği dünyevi suretlerde arayışının bir sembolüdür. Yusuf'un Züleyha'ya olan direnci, nefsin arzularına karşı ilahi iradeye teslimiyetin bir sembolüdür. Yusuf, Züleyha'nın aşkına karşılık vermeyerek, nefsanî arzulara değil, ilahi iradeye boyun eğer. Bu durum, "Nisa"nın nefsanî arzularla olan mücadelesini ve ilahi iradeye teslimiyetini temsil eder. Züleyha'nın aşkı, zamanla bir arınma sürecine dönüşür. Züleyha, Yusuf'a olan aşkıyla, nefsanî arzularından arınır ve kalbini ilahi aşka açar. Onun aşkı, bir imtihan ve arınma vesilesi olur. Züleyha, aşkıyla, nefsinin tuzaklarından kurtulur ve ilahi aşka ulaşır. Bu durum, "Nisa"nın aşk yoluyla arınmasının ve ilahi aşka ulaşmasının bir örneğidir. Yusuf ve Züleyha'nın kıssası, tasavvuf yolunda ilerleyen her "Nisa" için önemli bir örnektir. İnsan, dünyevi aşkı ilahi aşka dönüştürebilir. Züleyha'nın aşkı, bu dönüşümün bir sembolüdür. "Nisa", kalbini ilahi aşka açarak, ruhunu arındırabilir ve ilahi güzelliğe ulaşabilir.

Tasavvuf geleneğinde Harut ve Marut'un hikayesi, insan nefsinde ve dünyanın cazibesine karşı koymanın zorluğunu sembolize eder. Allah'ın emriyle yeryüzüne indirilen bu iki melek, Zühre'nin güzelliği karşısında iradelerini kaybederler ve ilahi emre karşı gelirler. Zühre, sadece bir kadın değil, aynı zamanda dünyanın ve nefsin cazibesinin bir sembolüdür. Harut ve Marut'un Zühre'ye olan zaafı, meleklerin bile insan nefsinde yenik düşebileceğini gösterir. Zühre'nin güzelliği, Harut ve Marut'u dünyevi arzulara sürükler ve onları ilahi görevlerinden uzaklaştırır. Bu hikaye, "Nisa"nın sadece bir cazibe kaynağı olmadığını, aynı zamanda bir imtihan vesilesi olduğunu da gösterir. Zühre, Harut ve Marut için bir imtihan olur ve onların ilahi iradeye olan bağlılıklarını sınar. Harut ve Marut'un hikayesi, tasavvuf yolunda ilerleyenler için önemli bir derstir. İnsan, dünyanın ve nefsin cazibesine karşı koymalı, ilahi iradeye teslim olmalıdır. Zühre'nin cazibesi, bu yolda bir imtihan vesilesidir. İnsan, bu imtihanı aşarak, ilahi aşka ulaşabilir.

Tasavvuf geleneğinde Belkıs, bilgelik, adalet ve irfan sahibi bir kadın hükümdar olarak öne çıkar. Saba Melikesi Belkıs, Hz. Süleyman'ın davetine icabet ederek, kendi halkıyla birlikte İslam'ı kabul eder. Belkıs, hem hükümdar olarak halkını yönetir hem de manevî bir arayış içinde Hz. Süleyman'a tabi olur. Belkıs, Hz. Süleyman'ın davetine hemen icabet etmez, önce onun peygamberliğini sınar. Bu durum, "Nisa"nın sorgulayıcı ve akılcı yaklaşımının bir örneğidir.

Belkıs, ilim ve irfanıyla Hz. Süleyman'ın peygamberliğini kabul eder ve kendi halkıyla birlikte İslam'a girer. Belkıs'ın hikayesi, "Nisa"nın iktidar ve irfan sahibi olabileceğini gösterir. Belkıs, hem hükümdar olarak halkını yönetir hem de manevi bir arayış içinde Hz. Süleyman'a tabi olur. Bu durum, "Nisa"nın hem dünyevi hem de uhrevi hayatta başarılı olabileceğinin bir örneğidir. Belkıs'ın hikayesi, tasavvuf yolunda ilerleyenler için önemli bir derstir. İnsan, hem dünyevi hem de uhrevi hayatta başarılı olabilir. Belkıs, bu yolda bir örnektir. İnsan, ilim ve irfanıyla hem dünyevi hem de uhrevi hayatta başarılı olabilir.

Hz. Eyüp'ün eşi Rahime, sabır, sadakat ve fedakârlık timsali bir kadındır. Hz. Eyüp'ün uzun süren hastalığı ve imtihanı sırasında, Rahime ona büyük bir sadakatle destek olur. Hastalığın zorlu koşullarında bile, eşini terk etmez, ona bakar ve onu teselli eder. Rahime'nin bu davranışı, "Nisa"nın zor zamanlarda bile ne kadar güçlü ve fedakâr olabileceğinin bir örneğidir. Rahime'nin Hz. Eyyüp'e olan sadakati, sadece dünyevi bir bağlılık değil, aynı zamanda ilahi bir teslimiyettir. Rahime, eşinin imtihanının Allah'tan geldiğine inanır ve bu nedenle ona sabırla destek olur. Rahime'nin bu davranışı, "Nisa"nın ilahi iradeye olan teslimiyetinin ve sabrının bir sembolüdür. Rahime'nin hikayesi, "Nisa"nın zor zamanlarda bile ne kadar dayanıklı ve güçlü olabileceğini gösterir. Rahime, hem eşine destek olur hem de kendi manevi gücünü korur. Bu durum, "Nisa"nın hem dünyevi hem de uhrevi hayatta ne kadar başarılı olabileceğinin bir örneğidir. İnsan, zor zamanlarda bile sabırlı ve sadık olmalıdır. Rahime, bu yolda bir örnektir. İnsan, ilahi iradeye teslim olarak, her türlü zorluğun üstesinden gelebilir.

Hz. İbrahim'in eşi ve Hz. İsmail'in annesi olan Hz. Hacer, teslimiyetin, sabrın ve tevekkülün en güzel örneklerinden biridir. Oğlu İsmail ile birlikte ıssız bir çölde bırakılmasına rağmen, Allah'a olan inancını ve güvenini asla kaybetmemiştir. Safa ve Merve tepeleri arasında su arayışı, insanın zorluklar karşısında bile ümidini yitirmemesi gerektiğini gösterir. Allah'a olan inancıyla her türlü zorluğun üstesinden gelebileceğinin en açık kanıtıdır Hacer. Onun tevekkülü, "Nisa"nın ilahi iradeye olan sarsılmaz inancının bir simgesidir.

Hz. Meryem, iffetin ve teslimiyetin timsalidir. Hz. İsa'nın annesi olan Hz. Meryem, iffetin, temizliğin ve teslimiyetin sembolüdür. Babası olmadan bir çocuk dünyaya getirmesi, onun ilahi iradeye olan teslimiyetini ve Allah'ın kudretini tüm insanlığa gösterir. Hz. Meryem'in hikayesi, "Nisa"nın manevi olarak ne kadar yüksek bir mertebeye ulaşabileceğinin, ilahi kudretin tecellisiyle mucizelere vesile olabileceğinin en güzel örneğidir. Onun iffeti ve teslimiyeti, "Nisa"nın manevi gücünün ve ilahi takdire mazhar olmasının bir simgesidir.

Hz. Muhammed'in (s.a.v) ilk eşi olan Hz. Hatice, İslam'ın ilk yıllarında ona büyük destek olmuştur. Hz. Muhammed'in (s.a.v) peygamberliğine ilk inanan kişi olması, onun basiretini ve ferasetini tüm insanlığa gösterir. Hz. Hatice, sadece eşine destek olmakla kalmamış, aynı zamanda İslam'ın yayılmasına da büyük katkıda bulunmuştur. Onun hikayesi, "Nisa"nın hem eşine hem de toplumuna ne kadar faydalı olabileceğinin, zor zamanlarda bile inancından ve desteğinden asla vazgeçmemesi gerektiğinin en güzel örneğidir. Onun desteği ve inancı, "Nisa"nın toplumsal ve manevi hayatta ne kadar önemli bir rol oynayabileceğinin bir simgesidir.

Firavun'un eşi olan Asiye, imanını gizlice koruyan ve Hz. Musa'ya inanan bir kadındır. Firavun'un zulmüne rağmen, imanından asla vazgeçmez ve Allah'a sığınır. Asiye'nin hikayesi, "Nisa"nın zulme karşı bile ne kadar cesur ve kararlı olabileceğinin, inancından asla taviz vermemesi gerektiğinin en güzel örneğidir. Onun cesareti ve kararlılığı, "Nisa"nın ilahi hakikatler uğruna her türlü zorluğa göğüs gerebileceğinin bir simgesidir.

Tasavvuf yolunda hizmet eden tüm bu kadın figürlerinin hikayeleri, ilahi aşkın insan ruhunda nasıl farklı şekillerde tecelli edebileceğini gözler önüne sermektedir. Rabia el-Adeviyye'nin ilahi aşka adanmışlığı, Züleyha'nın Yusuf'a olan aşkının ilahi bir arayışa dönüşmesi, Hz. Hacer'in teslimiyeti, Hz. Meryem'in iffeti, Hz. Hatice'nin desteği, Asiye'nin cesareti, Rahime'nin sadakati ve Belkıs'ın bilgeliği... Her biri, ilahi aşkın farklı bir yönünü ve "Nisa"nın bu aşka olan benzersiz yaklaşımını temsil etmektedir. Rabia, ilahi aşkı doğrudan Allah'a yöneltirken, Züleyha'nın aşkı bir insan suretinde tecelli eder. Ancak her iki aşk da, nefsin arınması ve ilahi olana yaklaşma amacı taşır. Hz. Hacer ve Hz. Meryem'in hikayeleri, ilahi iradeye teslimiyetin ve tevekkülün önemini vurgularken, Hz. Hatice ve Asiye'nin hikayeleri, imanın ve cesaretin ilahi aşk yolundaki önemini ortaya koyar. Rahime'nin sadakati ve Belkıs'ın bilgeliği ise, ilahi aşkın insanı nasıl daha erdemli ve bilge bir varlık haline getirebileceğini gösterir. Hepsinin ortak noktası, ilahi aşkın insan ruhunu dönüştürücü gücüdür. Her biri, kendi imtihanları ve deneyimleri aracılığıyla, ilahi aşka ulaşmanın farklı yollarını keşfetmiştir. Onların hikayeleri, "Nisa"nın ilahi aşkı yaşama biçimlerindeki çeşitliliği ve zenginliği ortaya koyarken, aynı zamanda ilahi aşkın evrensel ve çok yönlü doğasını da vurgular. "Nisa"nın ilahi aşkla olan bu benzersiz ilişkisi, tasavvuf geleneğinde kadının manevi potansiyeline ve ilahi hakikatlere olan yakınlığına işaret eder. Onların hikayeleri, günümüz kadınına da ilham kaynağı olarak, kendi içsel yolculuklarında onlara rehberlik edebilir.

Aşk, insanlığın en temel ve karmaşık duygularından biridir ve kadınlar, bu duygunun ifade edilmesinde ve yaşanmasında tarih boyunca önemli roller üstlenmişlerdir. Kadınların aşka katkısı, sadece romantik ilişkilerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal, kültürel ve manevi boyutları da içerir. Tasavvufi metinlerde kadın figürleri genellikle sembolik anlamlar taşır. Örneğin, Leyla, ilahi aşkın sembolü olarak görülürken, Züleyha, nefsin arzularını temsil eder. Rabia el-Adeviyye gibi bazı kadın sufiler ise kendi başlarına birer sembol haline gelmişlerdir. Bu semboller, tasavvufi düşüncenin derinliğini ve karmaşıklığını yansıtır. Günümüz tasavvuf anlayışında aşk ve kadının yeri ise modern dünyanın getirdiği değişimlere uyum sağlamaya çalışan bir kadına evrilir. Aşk ve kadının rolü de bu bağlamda yeniden değerlendirilmektedir. Bazı modern sufiler, kadının tasavvuf yolundaki potansiyelini vurgulayarak, daha eşitlikçi bir yaklaşım benimsemektedir. Aşk ise hala ilahi olana ulaşmanın en önemli yollarından biri olarak görülmektedir. Ancak, günümüz tasavvufunda aşkın daha bilinçli ve olgun bir şekilde yaşanması gerektiği de vurgulanmaktadır.

Leyla TUBA TOPTAŞ

İSLAMDA KADIN

Allah, kadını merhametli olarak yarattı.

Merhametsizce bir kediye bile zulmetse bunun sebebiyle cehennemlik olacağını bildiren İslâm'dı.

Kadın istediği kimseyle evlenme hakkını İslâm ile elde etti.

Kime iyi ahlaklı bir eş verildiyse ona dareyn (iki dünya) saadeti verildiğini İslâm müjdeledi.

Kocasından dul kalıp, çocuklarına sabreden kadını İslâm, cennette Allah Resulüne (sallallahu aleyhi ve sellem) iki parmağın birbirine yakınlığı gibi yakın olmakla müjdeledi.

Resulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) sorularını sorup cevap alabilmeleri için gün talep eden, bu talep karşısında Allah Resulünün de onlara sohbet ettiği, kendilerine dua ettiği, İslâm dininin yüce karakterli kadınlarıydı.

Resulallah'ı (sallallahu aleyhi ve sellem) görünce "Soracak bir şeyim var." diyen kadına, "Nedir soracağın ey kadıncağız?" hitabıyla kadınlara değer görmenin zirvesini yaşatan İslâm'dı.

Kadını kocasının evine çoban yapıp evini, namusunu, eşinin emeğini korumakla görevli kılan İslâm'dı.

Mümin kadının bedeninde, ehlinde ve malında belâ bulundukça, günahsız olarak Allah'a kavuşacağını İslâm müjdeledi.

Kadına bakmaya başlayan bir adamı Resulallah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) "Gözün çıkaydı senin için daha hayırlı olurdu." ikazı ile muhafaza eden, İslâm'dı.

İffetli kadınlara zina isnat etmeyi büyük günahlardan sayan, İslâm'dı.

Kocasını eş ve çocuklarının dünya geçimi sağlamak gurbete çıkmış, onlar için çabalar iken kadının onun arkasından süslenip dışarı çıkmasını kınayarak, onun sorgusuz ateşe atılacağını bildirip, gurbetteki eşine vefalı olması gerektiğine dikkat çeken İslâm'dı.

Bir işten dolayı Resulullah'a (sallallahu aleyhi ve sellem) şikâyete gelen kadınlara zikrullâhî telkin eden İslâm'dı.

İslâm, adım adım kadını ve kadının dünyasını inşa etti.

İslâm'la şereflenmiş bir kadın olmanın ayrıcalığını hisseden tüm Müslüman kadınlara selâm ile...

Aynur ŞEKEROĞLU

İYİ Kİ

Yol kenarında açan bir çiçeğe,
Çiçeğin üzerine düşen damlaya,
Havaya karışan toprak kokusuna Âşık olup şiir yazacak hevesim vardı...
Bir çift kara göze
Bir tatlı tebessüme
Ömür verebilecek bir kalp çarpıntısı,
Kadınca bir sevgi
Annece bir sevgiyle
Şikâyetsiz,
Gözleri dolu
Umduğunu dünyada bulamamaya götürdü beni
İyi ki...

Sevilesi olanın ayak izlerini takip etmeye götürdü
Ziyan olmasın bir damlası bu sevgilerin artık
Bu gönül dolusu sevgiler
Gönül kırmayan ellerde olmalı
Gelin yorulanlar, arayanlar, kalbi kırıklar
Öyle bir gönle emanet etmeli ki gönülleri
Gönüllerin sahibine götürmeli sevgimi ve beni
Şu dünyada hiç hayal kırıklığının yaşanmadığı tek yer dergâh kapısı
Dünya ve tüm kirleri kapının arkasında kalıyor içeri girince
Ve içindeki cennet kokusu
Ve hayal kırıklığından değil de aşktan dökülen gözyaşı...
Ve o dergâhın başında liman babası gibi duran aşkın mürşidi
İyi ki...

İlgın CENGİZ

İlk Kadın Şehit Sümeyye Bin Hububat

Hakikat yolunda nice erler canlarını ortaya koymuş, kanlarını inandıkları dava uğruna akıtmışlardır. Sümeyye bin hububat (radiyallahu anh) bu erlerden olan cevval bir sahabeydi. Sümeyye (radiyallahu anh) Müslümanlığın Arap kavmine ilan edilip yayılmaya başlamasıyla birlikte eşi Yâsir bin Amir'le İslam'la müşerref olmuş ilklereydi. Sümeyye (radiyallahu anh) Ebu Cehil'in amcası Ebu Huzeyfe bin Mugire'nin kölesiydi. Ebu Huzeyfe kölesi Sümeyye'yi Yâsir bin Amir ile evlendirmiş ve bu evlilikten Ammar bin Yâsir dünyaya gelmişti. İlk kırk Müslüman sahabeniniçinde yer alan bu mübarek aile, yeni dine girdiklerini açıkladıktan sonra tıpkı diğer Müslümanlar gibi işkencelere maruz kalmışlardı. İşkenceler dayanılmaz bir noktadayken küfrün askerleri en şiddetli haliyle İslam'ın nurunu gönüllerden silmek için var gücüyle çalışıyordu. Ebu Huzeyfe belli bir zaman geçtikten sonra Sümeyye'yi yeğeni Ebu Cehil'e verdi. Ebu Cehil'in zulümlerine, hakaretlerine, işkencelerine Yâsir ve Ammar da maruz kalıyordu. Bir gün gene çölde, kızgın ateşin altında, işkencelerin had safhaya ulaştığı bir anda göz aydınlığı Rasulullah Hazretlerinin (sallallahu aleyhi ve sellem) görünmesiyle acıları, sevinçlere çeviren bir haberle müjdelendi. "Sabredin ey Yâsir ailesi! Sabredin ey Yâsir ailesi! Sizi Cennet'le müjdelirim." Kalplere serinlik olan o bakış, yürekleri ferahlatan o sözleri teskin etmişti ateşle dağlanan bedenlerini.

Günler birbiri ardına gidiyor, işkenceler her geçen gün artıyordu. Bir gün Yâsir (radiyallahu anh) iki cihan güneşi Rasulullah Hazretlerine (sallallahu aleyhi vesselam) "Ya Rasulullah! Vakit hep böyle mi geçecek?" diye sordu. Ashabının haline derinden acı duyan Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) "Allah'ım, Yâsir ailesine rahmet ve mağfiretini ihsan et!" diye dua etti.

Aradan biraz zaman geçince Yâsir'in (radiyallahu anh) zayıf ve yaşlı bedeni işkenceye dayanamayarak canını en sevgili uğruna verdi. Yâsir, İslam'ın ilk erkek şehidi olma şerefine erişti. Yâsir'in vefatıyla birlikte Ebu Cehil, Sümeyye'nin (radiyallahu anh) üzerine daha fazla gitmeye; kibirle, vahşice sözler söylemeye başladı. "Sen güzelliğine âşık olduğun için Muhammed'e iman ettin." diyerek ahlakına varan sözler sarf etmeye başladı. Sümeyye (radiyallahu anh) ise ona en ağır şekilde karşılık verince öfkeyle mızrağını ona saplayıp onu oracıkta şehit etti. Zalim karşısında şecaat ve sabırla nefesini hak uğruna vermekten çekinmedi. İslam'ın ilk kadın şehidi olmakla nasiplendi.

Rabbim bizleri de O'nun uğruna korkmadan mücadele eden ve o uğurda şüheda şerbeti içen o mübarek kadınlardan eylesin...¹

Selam ve dua ile ...

Beyza Aslan

1 TDV İslam Ansiklopedisi

MERHAMET

Koyun, kuzu, keçi ve zil sesleri, yaylalarda da yankılanıyordu. Çoban Mehmet, dilinde bir türkü, elinde uzun bir sopa, önünde sürüsü ve sırtında kitapları ile sarp yollardan köye doğru yürüyordu. Vakit ikinci vaktiydi. Derinden gelen ezan sesini işiten Çoban Mehmet, yolun başında hemen namaza durdu. Namazını tamamladıktan sonra bu kez tevhitler eşliğinde (La ilahe illallah) köyüne doğru olan yolculuğuna, sürüleri ile devam etti. Bu yolculuk yaklaşık olarak her gün yarım saat sürüyordu Çoban Mehmet, sevgiyle muhabbet ile yolları, dürüyor; okuldan arta kalan zamanlarda çobanlık yapıyordu.

Mehmet; 16 yaşında, uzun boylu, kara kaşlı, ince ahlaklı, Kur'an ve Sünnet yolunda yaşamaya özen gösteren yağız bir delikanlıydı. Lise son sınıfta okumakta olan Mehmet'in bir ağabeyi, bir de kız kardeşi vardı. Babası, Mehmet dört yaşındayken vefat etmişti. Annesi babasının vefatından sonra hiç evlenmemişti. Ağabeyi Bornova'da üniversite eğitimi almaktaydı. Mehmet'in ideali ise iyi bir tıp doktoru olmaktı. Kız kardeşi Ayşe ise 14 yaşlarındaydı, dikiş ve nakış kursuna gidiyordu.

Mehmet her sabah annesi ve kız kardeşi ile sabah namazını kıldıktan sonra bir müddet Kur'an-ı Kerim okuyup sonrasında okuluna gidiyordu. Annesi Feride Hanım, her gün Mehmet'i bir Ayet-i Kerime eşliğinde okula uğurluyordu. O günün ayeti ise şöyleydi: "Allah'a ve Peygamber'e itaat edin ki merhamet olunaszınız.¹"

Okul yolu, doğanın muhteşem nimetleri ile süslenmişti. Sağlı sollu meyve ağaçlarına, gökyüzünün o muhteşem bulut geçişlerine, toprağa, dağa, taşla Mehmet her sabah selam verip sonra okuluna giderdi. O sabah toprağın üzerinde tıpkı kendi koyun sürüleri gibi koloni halinde yürüyen karıncalara denk geldi. Durdu ve toprağa doğru eğildi; biraz daha eğilerek toprağa dokundu, bir müddet karıncaları izledi, her birinin ağzında küçük ekme kırıntıları ile kendilerince açtıkları olukların içine taşıdıkları yiyeceklerini gördü. Karıncaların oluklarının başına kırıntıları koyarak onlara yardım etti. Öylesine çok karınca vardı ki Mehmet yürümekte zorlanıyor, karıncaları incitmemek ve onlara zarar vermemek için bir hayli özen gösteriyordu ve o an annesinin söylediği şu Hadis-i Şerif geldi aklına: "Bu, Allah'ın kullarının kalplerine yerleştirdiği merhamettir ve Allah, ancak merhametli kullarına rahmet eder."² Mehmet manevi huzur içerisinde koşar adımlarla okuluna doğru ilerledi.

Mehmet ders aralarında okuldaki kütüphaneye gider, eski mutasavvıfların kitaplarını okur; felsefe öğretmeni Hasan Hoca ile okuduğu Hadis-i Şerifler ve Ayet-i Kerimeler üzerine tefekkür ederlerdi. Bir gün Hasan Hoca ile dünyevi ve uhrevi sohbetlerini ederlerken Mehmet'in aklına şu Hadis-i Şerif geldi: "Tövbe eden hiç günah işlememiş gibidir."³ Mehmet Hasan Hoca'sına seslendi, "Hocam, nasıl güzel bir Allah'ımız (celle cellaluhu) var değil mi?" Hasan Hoca, "Evet Mehmet, biz aciz ve günahkâr kulları olarak hangi kusuru, hangi hatayı, hangi günah-ı kebâiri işlemiş olursak olalım, Cenabıallah'a (celle celaluhu) kalben samimi bir şekilde tövbe ettiğimiz zaman Allah (celle celaluhu) tövbemizi kabul edendir." dedi ve sözlerine şöyle devam etti:

"Tövbenin en yalın hali, Estağfurullah el-Azim'dir. Bu lafza-i celâli zikrettiğimizde de Allah (celle celaluhu) bizleri affediyor, bağışlıyor. Bizlerin böylesine merhametli bir Rabbi var hamdolsun, dedi." Hasan Hoca ve hamdüsenalar eşliğinde birlikte kütüphaneden ayrıldılar.

¹ Âl-i İmrân Suresi 132. Ayet-i Kerime

² Müslim, Cenaiz, 11; Buhârî, Merdâ, 9

³ İbn Mâce, zühd 30; et-Taberânî, el-Mu'cemü'l-kebîr, 10/150

Anne Feride Hanım kendisini Kur'an ve Sünnet yoluna adanmış, ilme merakı ve sevgisi olan fedakâr bir anneydi. Kızı Ayşe ile akşam yemeği için sofrayı hazırlıyordu. Kapı çaldı, Mehmet kapıya doğru yöneldi, gelen ağabeyi Hüseyin idi. İki kardeş bir müddet kapının önünde sarıldılar. Hüseyin önce annesi ile sonra da kardeşi Ayşe ile hasret giderdi, evde bir huzur hâkimdi. Birlikte sevgi ile yenilen yemek sofrasında Kur'an ve Sünnet üzerine sohbetler ediliyordu. Fakat ağabeyi Hüseyin'deki durgunluk Mehmet'in gözünden kaçmamıştı. Hüseyin eğitimi sırasında hem eğitimini hem de farz ibadetlerini aksatmış hatta haram ile de iştigal etmişti. Hüseyin kendi içinde mahcup ve suskundu. Sofra toparlandı, çaylar içildi. Saat gece 02.00 idi.

Feride Hanım Mehmet'in odasında Hüseyin'in de var olan yatağını hazırladı, gecenin sessizliğinde herkes odalarına çekildi. Anne Feride Hanım, yatmadan önce Allah'ı (celle celaluhu) zikreder, öyle yatardı.

Hüseyin, hemen uykuya geçmek istedi fakat Mehmet, ağabeyinin yatağının başına geldi ve ağabeyine, "Ağabey sende bir hâl var, konuşmak ister misin?" diye sordu. Hüseyin, usulca kalktı, yatağın içinde dizlerini kendine çekerek doğruldu ve bir süre hiç konuşmadı. Mehmet iyice telaşlandı ancak sabır ile ağabeyinin konuşmasını bekledi.

Hüseyin, sözlerine şöyle başladı: "Mehmet'im, ben bir süre önce okulu bıraktım, farz ibadetlerimi terk ettim hatta bilerek ve isteyerek de haram ile iştigal ettim. Bu durum benim psikolojimi bozdu, günaha daldıkça ahiretimi de unuttum, dünyamı da. Önce Allah'a, (celle celaluhu) sonra rahmetli babama, anneme ve sizlere karşı çok mahcubum ve kendimden de çok utanıyorum." dedi. Mehmet, ağabeyinden işittiği sözler karşısında şaşkınlığını gizleyemedi. Hüseyin, Mehmet'in dizlerine başını koydu, iki kardeş sessizce gözyaşı döktüler. Saatler hızla ilerlemiş, sabah ezanının vakti girmişti. Mehmet ağabeyine, "Haydi ağabey, namaza." Dedi. Hüseyin, "Benim Rabbimin huzuruna çıkmaya yüzüm yok." dedi. Mehmet, ağabeyine şu Ayet-i Kerime ile seslendi: "Kim bir kötülük yapar veya nefesine zulmeder de sonra Allah'tan bağışlanma dilerse şüphesiz Allah (celle celaluhu) çok bağışlayıcı ve çok merhamet edicidir."⁴

Hüseyin yaklaşık bir buçuk yıldır hiçbir farz ibadetini yerine getirmiyordu. Mehmet'ten duyduğu Ayet-i Kerime ile çocuksu bir sevinç ve biraz da mahcubiyet duygusu ile abdest almaya kalktı, abdest esnasında ağabeyinin ağladığını gören Mehmet de duygulandı. İki kardeş birlikte saf tutarak tıpkı eski günlerdeki gibi sabah namazlarını kıldılar. Namaz bitiminde Hüseyin seccadeden kalkmadı; Rabbisi ile bir süre daha konuşmaya, duaya, tövbeye, zikre, sicim gibi ağlayan gözleri ile devam ederken bir süre sonra seccadenin üzerinde uyuyakaldı. Mehmet ağabeyinin üzerine küçük bir örtü örtterek sessizce odadan ayrıldı.

O sabah Mehmet okula gitmemişti. Ağabeyini de yanına alarak, sürüleri ile yaylaya çıktılar. İki kardeş gün boyu bolca hasbihâl ettiler. Anılarını yâd ettiler, dünyalık hataları ve günahları üzerine tefekkür ederek rahmeti ve merhameti bol olan Allah'ı (celle celaluhu) çokça andılar. Mehmet ağabeyine dönerek, "Ağabey hatırlar mısın rahmetli babamın bize öğrettiği bir tesbihat vardı? 'Subhanallahu ve Bihamdihi Subhanallahil Azim ve Bihamdihi Estağfurullah el-Azim' zikrini kalben söylemek cümle günahların affına mazhar oluyor. Deniz köpükleri kadar günahlarımız dahi olsa Allah (celle celaluhu) kulunu affediyor. Ne büyük bir müjde değil mi?" dedi.

⁴ Nisa Suresi, 110. Ayet-i Kerime

Hüseyin'in gözleri uzaklara daldı, uzun uzun düşündü; nefsimizin insanoğlunun kendisi üzerinde nasıl da galebe çaldığını, nasıl yoldan saptırdığını fakat buna rağmen bağışlayan, esirgeyen, rahmet ve merhamet eden Allah'ın (celle celaluhu) olduğunu hatırlayarak kardeşini başı ile onaylayıp kalben tebessüm etti. Birlikte sürülerini de toparlayarak köye doğru yola çıktılar.

Günler haftaları, haftalar ayları kovalamıştı. Hüseyin altı aydır ailesinin yanında kalıyor; vaktini Kur'an-ı Kerim okuyarak, zikir çekerek ve kardeşi Mehmet'in üniversite sınavlarına hazırlanmasına yardım ederek geçiriyordu. Mehmet bu süreçte çok gayret göstermiş, hazırlıklarını tamamlamıştı ve nihayet sınav günü gelmişti. Hüseyin, anne ve kız kardeşini de yanına alarak dualar eşliğinde Mehmet'i üniversite sınavına girmesi için kasabaya götürdü. İki saat sonra Mehmet kendinden emin bir şekilde sınavdan çıktı ve sevinç nidaları atarak ağabeyine "Başardım ağabey, sınavım çok iyi geçti." dedi. Mutluluk içerisinde hep birlikte eve döndüler.

Gün aydınlanmış, ılık bir bahar havası hâkimdi köyde; Feride Hanım bahçedeki çiçekleri suluyor, Hüseyin ile Mehmet de balkonda sohbet ediyordu. Ayşe de kahvaltı masasını hazırlıyordu. Felsefe öğretmeni Hasan Hoca müjdeli haberi vermek üzere Mehmetlerin evine gelmişti. Mehmet, hocasını karşısında görünce önce şaşırır, sonra, "Buyurun hocam, hoş geldiniz." dedi. Hasan Hoca, "Oğlum seninle gurur duyuyorum, o çok istediğin tıbbiye mektebini kazandın." dedi. O an evde bir bayram havası yaşandı.

Feride Hanım gururla, biraz da hüzün ile evlatlarının bavulları toparlıyor, Ayşe de ağabeylerine yolluk hazırlıyordu. Okul kayıt dönemi gelmiş, iki kardeş de üniversite eğitimi için kasabadan ayrılmak üzere hazırlıklarını yapıyorlardı. Anne Feride Hanım evlatlarına seslendi: "Güzel yavrularım, sizlere birkaç nasihatim olacak." dedi ve şöyle devam etti: "Hangi hâl üzerine olursanız olun, her daim Allah'ı (celle celaluhu) zikredin. Allah'a (celle celaluhu) hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ve yine her şeyi Allah'tan isteyin çünkü O Allah ki çokça bağışlayan ve çokça merhamet edendir." Karşılıklı helallikler alındıktan sonra iki kardeş bir başka dünya yolculuğuna çıkmak üzere anne Feride Hanım'ın da duasını alarak kasabadan ayrıldılar.

Allah'ın (celle cellaluhu) merhameti her daim üzerlerinde olan kullarından olmak duası ile.

Elif ASLAN

İSLÂM'DA KADIN HUKUKU:

DİĞER TOPLUM VE İNANIŞLARLA MUKÂYESE

İslâm öncesi ve İslâm'ın neşvünema bulmadığı toplumlarda birçok çarpık düşüncelere rastladığımız gibi, "kadın" mevzusunda ve algısında da doğru olmayan birtakım düşünce ve uygulamalara rastlıyoruz. Güzel ahlakın tamamlayıcısı ve membaı olan Rasulullah Hazretleri (sallallahu aleyhi ve sellem) ile kemal noktada sudur eden İslâm, her batıl konuda dünyaya meydan okuduğu gibi cinsiyet odaklı ayrıştırma ve değersizleştirme noktasında da adalet kılıcını meydana sürmüştür. Oysa İslâm'dan önceki bazı dinlerde ve toplumsal sistemlerde asalet, etnik köken ve cinsiyet gibi unsurlar, insanın mükemmel sayılmasında bir arada rol oynuyordu. Bu durum, belirli ailelere mensup olmayanların, farklı bir ırktan gelenlerin ya da kadınların adaletsizlik ve eşitsizliğe maruz kalma nedeni oluyor; hak üzere yaşamının önünde engel teşkil ediyordu.

İslâm'ın gelmesiyle kadın, kendi haklarının ve varlığının gerekliliklerini öğrenmiş, yaratılış maksadını iliklerinde hissetme imkânı bulmuştur. Hz. Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) insanlığa her alanda rehber olarak gönderildiği gibi, kadın haklarının korunması ve kadınların toplumun tamamında yer alabilmesi konusunda da yönetici olmuştur.

Dünya üzerindeki toplumlara ve kültürlere baktığımızda İslâm'ın genel anlamda insana verdiği değer, özel dairede de kadına biçtiği kıymet elbisesinin ne denli yüksek bir erdem niteliği taşıdığını çok daha iyi görebilmekteyiz. Kadına biçilen rolü ve değeri din ve kültürler arası özetle bir mukayese yapacak olduğumuzda İslâm'ın kadına verdiği ihtimam çok daha belirgin hale gelmektedir. İslâm'ın öne sürdüğü değer daha iyi anlaşılabilmesi adına dünya tarihine oldukça ses getirmiş dinlerin ve damgasını vurmuş birtakım toplulukların bu mevzu hakkındaki hukuklarından örnekler verecek olursak:

Yahudilikte Kadın

Yahudiliğin kutsal kitabı Tevrat'ı incelediğimizde kadınlarla ilgili bahislerin birbirleriyle tutarlı nitelikler taşımadığı görülmektedir. Tevrat, bazı kadınları güzel muameleye uygun bir konumda tutarken, bazı kısımlarda ise onu lanetli ve saptırıcı bir şekil olarak tasvir etmektedir. Bu durum, Musevîler arasında kadına yönelik farklı bakış açılarının ortaya çıkmasına neden olmuş ve buna bağlı olarak kadınlara yönelik tutum ve uygulamalar değişkenlik göstermiştir.

Örneğin Yahudilerden bir kesim, kız çocuklarına yönelik hizmetçi muamelesinde bulunmuş ve babalarına kız çocuklarını satma hakkı tanımıştır. Kız çocukları, ancak babalarının erkek evladı yoksa mirastan pay alabilirdi. Yahudi inancında kadının lanetli söylenmesinin sebebi, Hz. Âdem'in kadına inanmasıydı. Bu anlayışlara göre bir kadın doğum sırasında ölüyorsa, vecibelerini ifa edememesiyle ilişkilendiriliyor idi. Şu üç cerîme (suç) yüzünden kadınların doğum esnasında öldüğüne inanılıyordu: Aybaşlarına ihtimam göstermedikleri için, hamur ayırma ve sabbat kandilinin yakılmasında hata ve eksiklik gösterdikleri için.¹

Yahudi toplumunda kadınların aynı zamanda hayız görmesinden mütevellit toplumsal yaşamdan tamamen soyutlanmak durumu o kadar ileri seviyeye gitmiştir ki akıntısından temizlenen kadın, suç işlemiş olarak addedildiği için kefaret niteliğinde kurban sunmaya mecburdur.

Hristiyanlıkta Kadın

Hristiyan inancına göre kadın, Şeytan'ın aracı olmuş ve Hz. Âdem'e yasak meyveyi yedirerek insanlığın aslı günaha düşmesine sebep olmuştur. Bu anlayış çerçevesinde kadın, günahın kaynağı, fesat ve fitnenin anası olarak görülmüştür. Böylelikle kadın daimi bir kötülük kaynağıdır. Kadın, erkeğinin hislerini tahrik ederek onu günaha sürükleyen çoğunluğun etkenidir. Bu nedenle

Cehennem'in kapısı olarak bir tanımlama yaygındı. Ayrıca, tüm beşerî musibet ve belaların kaynağı olarak kabul edilmiştir. Kadın, yalnızca varlığıyla bile utanılacak bir yaratık olarak görülmüştür. Kadın, bu kadar mahcubiyetini fiziki güzelliğinin ardına saklamıştır ki o bu stratejisiyle şeytanın en etkili silahı olarak addedilmiştir.²

Hristiyanların ilk liderlerinden Tertullian, kadınlara yaptığı hitabında onlara şöyle der: "Bilmiyorsunuz ki, hepiniz de Havva'nın kızlarısiniz. O büyük günah sebebiyle Allah'ın hükmü bu asırda da siz kadınlar cinsi üzerinde hala devam etmektedir. Suç da hala ortadadır. Siz, şeytanın kapısısiniz. Siziniz o yasaklanan ağaçtan yiyen. Siziniz ilahî kanunlara muhalefet eden... Siziniz Allah'ın suretini bu şekilde kolaylıkla yıkan..."³

¹ Hayrullah Örs, Musa ve Yahudilik (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1966), 4, 368.

² Ebû'l-A'lâ Mevdudî, Hicâb, çev. Ali Genceli (İstanbul: Hilal Yayıncılık, 1972), 30.

³ Behiy el-Hûliy, Ailede ve Toplumda Kadın, çev. Abdullah İşler (Ankara: Elif Matbaacılık, 1972), 9.

Tüm bunlara ek olarak, bize Batı'dan geldiği düşünölen kadın hak(sızlık)larının temelinin olmayışına dair şunları da söylemek icap eder ki Hristiyan inancında kadında ne bir boşama hakkı ne mal mülk edinme hakkı söz konusudur. Hâlihazırda özgür bir yaşam idame ettiğı varsayılan Avrupa kadını, zamanında mevcut haklarının kendilerinde uygulanması adına çok çabalamış ve bunun için birçok fedakârlıklar göstermiştir. Dünya tarihine baktığımızda ise, İslâm'ın yaşandığı ve yaşatıldığı zamanlar, İslâm kadınının böyle bir hak tesis etme noktasında herhangi bir ter dökme ihtiyacına başvurmadığını görüyoruz.

Eski Yunanda Kadın

Eski Yunan toplumunda kadın, değersiz bir varlık olarak görülür ve temel haklardan mahrum bırakılırdı. Onun rolü, yalnızca ev işleriyle sınırlandırılmış olup herhangi bir mal varlığı üzerinde tasarruf hakkı bulunmazdı. Kadın, yetişkinlerin mutlak kontrolü altındaydı; eşinin onu dövme ya da bir başkasına hediye etme yetkisi vardı. Toplumda kölelerle eş değer kabul edilen kadınlar, mirastan ödeme alamazken bu hak yalnızca erkek çocuklarla tanınırdı. Kadın, sadece erkeğinin himayesi altında varlığını sürdüren ve onun varlığını sürdürmekten öteye gitmeyen bir yerdedi.⁴

Kadın, Eski Yunan toplumunda çoğu zaman değişimdeki tüm kötülüklerin kaynağı olarak görülüyordu. Bu düşünce, mitolojide de kendini gösterir. Efsaneye göre Zeus, Prometheus'a kızarak intikam almak ister ve bu amaçla çekici ve güzel bir varlık yaratır. Tanrılar, onu peçeler, çiçekler ve altın bir taçla süsleyerek "herkesin hürmetini" ifade eden "Pandora" adını verirler. Ancak Zeus bu güzelliğın ardına bir felaket gizlemiş ve onu yere göndermiştir. Böylece kadın, erkek için en büyük tehlike ve düşman olarak kabul edilmiştir.

Roma'da Kadın

Roma'da da kadınlar, Eski Yunan'daki gibi ikinci planda tutulmuş ve birçok haktan mahrum bırakılmıştır. Ailenin reisi olan erkek, eş ve çocuklar üzerinde sınırsız yetkilere sahiptir. Hatta bazı erkeklerin çoğalmasının ardından ailedeki kişi sayısının artması sebebiyle karısını öldürme hakkına sahip olduğu kabul edilirdi. Baba, geniş yetkilerle desteklenen bir şekil olarak aileye kimleri alıp almayacağına tek başına karar verirdi. Özellikle kız çocukları bu sistemlerinde en büyük zararlardandı. Onlar mal sahibi olamazlardı. Evlilik ise karşılıklı rıza ve eşit haklar üzerine kurulu bir birliktelik halinden uzak, kadının erkeğe bağımlı olduğu bir yapı olarak görülüyordu.⁵

⁴ August Bebel, Kadın ve Sosyalizm, çev. Saliha Nazlı Kaya (İstanbul: İnter Yayınları, 1991), 67 – 68.

⁵ Paul Koschaker, Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları, çev. Kudret Ayiter (İstanbul: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1963), 77-78

Hindistan'da Kadın

Hindularda da kadından daha günahkâr ve aşağılık bir varlık düşünülemezdi. Tüm kötülüklerin, suçların temelinde yatan kadınlardı. Şayet bir kadının kocası öldü ise, o saatten itibaren kendisine yaşam hakkı tanınmaz diri diri yakılarak öldürülürdü. Bu yöntemle hareket etmeyenler ise hayatına bir köle olarak devam etmek durumundaydı. Aynı zamanda kocası vefat ettikten sonra da evlenmezdi.

Hindu hukukunda "Acıya sabır, rüzgâr, ölüm, ateş, zehir, haşerat ve Cehennem, kadından daha kötü değildir." diye bir söz vardır. Kadın, yağmur duasına çıkılacaksa veya tanrılar memnun edilecekse kurban edilebilirdi. Evlilik ve miras hususlarında ise hiçbir hakkı hukuku yoktu. Sevmediği bir erkekle zorla evlendirilir ve ölünceye kadar ondan ayrılamazdı. Dinî hükümlerin birçoğunda ise, varlığının getirdiği aşağılık konumu inancı ile erkekten daha aşağı bir durumda idi.⁶

İslâm'da Kadın

Kadın, İslâm'da mevzubahis ettiğimiz tüm inanışların değersizleştirilmesi karşısında bilakis Allah'ın Cemal sıfatının tecelligâhıdır. Cenneti, evlat sahibi kadınların ayaklarının altına hamledecek düzeyde değer biçmesi insanlık tarihinde kadının kendisini ve haklarını bulduğu yegâne inanıştır. Mümin bir topluluğa "ihtiyar kadınların imanını" (İmânu'l-Acâiz) hitabını verdirtecek bir değer biçilmektedir. Gerek Kur'an-ı Kerim'de gerek hadis-i şeriflerde kadının hak ve değerinden bahseden nasslar oldukça fazladır. Örneğin "İyilik yapan kadın ve erkek cennetlidir."⁷ ayet-i kerimesinden cennet veya cehenneme gitme hususunda herhangi bir cinsiyet ayırımına gidilmediğini görmekteyiz. İslâm'ın hukukunda kim ne suç işlediyse suçun karşılığını işleyen görür. Kimse kimsenin günahını yüklenmez.⁸ Diğer toplumlardaki düşünce ve inanışlar gibi kadının, erkeğin yanında hiçbir hak sahibi olmaması söz konusu değildir. Nitekim bir hadis-i şerifte "Sizin kadınlar üzerinde haklarınız, kadınlarınızın da sizin üzerinizde hakları vardır."⁹

İslâm, kadına ekonomi bakımından mal, mülk edinme haklarından tatalım da her konuda geniş bir hak ve salahiyet vermiştir. Aynı zamanda kadınlar için oldukça önemli olan evlilik konusunda hiçbir dinin vermediği hakları vermiştir. İslâm hukukunda bu konu ile ilgili şu hükümler vardır: "Nikâhta kadınların ifadeleri muteberedir. Hür ve akıl baliğ olan kadın, kendisini başkasına nikâhlayabilir. Hür ve akıl baliğ olan kadınların başkalarını veli veya vekil olarak evlendirmeleri caiz olduğu gibi, kendilerini evlendirmek için bir vekil tayin etmeleri de caizdir. Bir veli, bulûğ çağına giren kızını evlenmeye zorlayamaz."¹⁰

⁶ Ebu'l-Hasan Ali Nedvi, Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti, çev. İbrahim Düzen – Mustafa Topuz (İstanbul 1966), 39.

⁷ Nisa Suresi, 124. Ayet-i Kerime

⁸ Fatır Suresi, 18. Ayet-i Kerime

⁹ (Tirmizi, Radâ', 11)

¹⁰ Abdullah b. Mahmud el-Mavsîfî, el-İhtiyar (Mısır: 1951), III/ 29

İslâm'da kadının seçme (bey'at) hakkının bulunduğunu çoğu İslâm bilginleri söylemişlerdir. Buna delil olarak hadis ve tefsir kaynaklarına baktığımızda Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) hazretleri kadınlardan da bey'at almıştır.¹¹ Hz. Ömer'den (radiyallahu anh) sonra seçilecek halife için, evlenmemiş genç kızlar dâhil, herkesten fikir alınmıştır.¹²

Özetle bahsetmeye çalıştığımız tüm bu konular, İslâm'ın her konuda kadına geniş haklar verdiğini gözler önüne sermektedir. Üstadımız Mustafa Özbağ Efendi'nin İslâm'da kadınların değerine ve konumuna binaen sözleri de günümüz dünyasına ve algılarına ışık tutmaktadır: "Hiçbir yerde bir ayet veya hadis yoktur erkeğin kadından üstün yaratıldığına dair. Toplum, İslâm toplumu veyahut da dünya toplumu sanki erkekler daha üstün varlıkları gibi lanse ettiler. Bu İslâm dünyasına dışarıdan enjekte edilen bir şeydir. Bu İslâm dünyasına Batı'dan gelen, müşriklerden gelen bir şeydir. İslâm dünyasında gerçek manada Allah'ın indirdiği dinde öyle bir erkeklerin üstünlüğü, kadınların alçaklığı söz konusu değil. Bu zaman zaman sahabenin arasında da konuşulmuş; kadınlar bunu dile getirmişler, dile getirdiklerinde iman eden erkekler iman eden kadınlar, namaz kılan kadınlar namaz kılan erkekler diye hem erkeklere hem kadınlarla alakalı ayet-i kerimeler inmiş.¹³ O yüzden böyle bir erkek hegemonyasındaki bir hayat standardı yok. 'Kadınlar da erkekler de birbirlerinin velisidir.' diye ayet-i kerimeyi koymuş.¹⁴ Sorumlulukları farklı. Sorumluluklarının farklı olması demek onların üstün olduğunu göstermiyor. Aslında o manada bakılırsa İslâm'da kadın daha üstündür, daha kıymetlidir. Kadın daha özeldir dinde. Ama ne yazık ki tekrar söyleyeceğim bize Batı'dan gelmedir bu veyahut müşriklerden gelmedir: kadın ehemmiyetsizdir. Bize örnek olmaya çalışan veyahut da bize örnekmiş gibi sunulan İngilizlerde; İngilizler bundan 100 yıl öncesine kadar kadınlar ne tek başlarına ticaret yapabiliyorlardı ne mallarını idare edebiliyorlardı ne de tek başlarına evlenebiliyorlardı ne de tek başlarına herhangi bir şey yapabiliyorlardı. Yapamıyorlardı. Kendi anne babasından gelen bir malı dahi idare edemiyorlardı. Ama İslâm dünyası 1400 yıl önce bu müsaadeyi vermiş, bu hakkı vermiş. O yüzden İslâm'da kadın erkek eşitliği yoktur, erkeklerin bu konudaki sorumlulukları farklıdır ama onların bu konudaki sorumluluklarının farklı olması onların üstün olmasını gerektirmiyor. 'Dinde takvaca üstün olan üstündür.'¹⁵ Erkeklerin kadınların üzerinde bir üstünlüğü yok, erkeklerin kadınların üzerinde farklı bir ayrıcalıkları yok ama Cenab-ı Hakk'ın onlara vermiş oldukları vazifeler var, görevler var. Bunlar da onların üstün olduklarını göstermez. Ben burada kadınlara sohbet ediyorum diye böyle söylemiyorum, bunu genel olarak erkeklerin içerisinde de söylüyorum. İslâmi dairede bir evlilik düşünmeye kalksa bir erkek bugün için çok zor evlenir. Bugün sahabenin evlendiği gibi evlenmeye kalksa bir erkek evlenemez. Veyahut da İslâmi dairede biz bunu düşünmüş olsak çok erkek çok erkek ama sınıfta kalır. Ben bu özellikleri söylemekten imtina ediyorum bazen sebebi şu: Kadınlar diyecekler ki 'Bu mu, bununla mı evlendik biz, bu evlendiğimiz adam adam mı? İslâm literatürüne göre bu adamdan sayılmıyor.' diyecek, adamı o bu sefer kafasında küçük düşürecek, kendi gözünde. Tırnak içerisinde söylüyorum, hiç kimse yanlış anlamasın: Türkiye'nin ve dünyanın ekonomik sistemini böyle ayarlıyorlar ve kadınlar çalışmak zorunda kalıyor, kadınlar İslâm'da çalışmak zorunda değil; erkek kadının her türlü ihtiyacını, iaşesini, her şeyini karşılamak zorunda. Bakın karşılamak zorunda.

¹¹ Bkz. Mümtahine, 60/12 âyeti ve tefsirleri.

¹² Muhammed Hamîdullah, İslâm Müesseselerine Giriş İst.1981, s. 112 (İbn Kesîr'den nakil)

¹³ (Ahzâb Suresi, 35. Ayet-i Kerime)

¹⁴ (Tevbe Suresi, 71. Ayet-i Kerime)

¹⁵ (Hucurât Suresi, 13. Ayet-i Kerime)

Ben size şimdi basit Hanefi'ye göre bir evlilik veya Hanefi'ye göre bir ev dizayn ediyor olsam burada büyük bir çoğunluğun evinin Hanefi'ye göre olmadığını görür ve büyük bir çoğunluğun evliliğinin de Hanefi'ye göre olmadığını görür. Bakın büyük bir çoğunluk bunu görür. Ama bu biraz adamların suçu, birazdan fazla Türkiye'deki sistemin suçu, bunun daha fazla suçu dünya global sistemi ile alakalı. Bugün evlenecek olan erkek; kadınların ne kadar maaş aldığına bakmaya başladı. Yani maaşı azsa onunla evlenmeyi düşünmüyor. Maaşını soruyor bildiğiniz maaşını soruyor. Ne kadar maaş alıyor kadın? Veyahut da hangi iş dalında ne kadar yoruluyor, o iş dalında ne kadar ücret getirecek bunu soruyor. Acı bir şey bu. Ama o ekonomik sistem insanları buraya doğru götürdü. Kadının İslâm hukukuna göre çalışması diye bir şey düşünülemez. Kadın belki de zevkine veyahut da ihtiyacı olmadığı halde babasından kalan malları idare etmek için yapabilir. Öbür türlü kadının elini sıcak sudan soğuk suya, soğuk sudan canı isterse sıcak suya deydirmeme hakkı var Hanefi'ye göre. Nerede şimdi? Böyle bir şey düşünülürken kadın mı üstün erkek mi üstün şimdi? Kadın asla bulaşık yıkamak zorunda değil, çamaşır yıkamak zorunda değil, ütü yapmak zorunda değil, ortalığı süpürmek zorunda değil, çocuk bakmak zorunda değil, çocuğu emzirmek zorunda değil, yemek yapmak zorunda değil, temizlik yapmak zorunda değil. Bunların hepsi de erkeğin sorumluluğunda, erkek yapacak. Çalışsın işi gücü ne? Para kazansın. Böyle bir kazancı da yoksa evlenmek için orta yere çıkmasın. Bir kadının hakkı bunlar. Ama biz geleneğe göre evleniyoruz, dine göre değil. Geleneğe göre evlenince mesele bitti zaten. Bunları hiç konuşmayınca mesele bitti. Şimdi evlilik görüşmesi yapıyorlar ya, evlilik görüşmesi yaparken söyleyin bakalım deyin ki 'Bunları bunları bunları bunları istiyorum ben.' evde kalırsınız. Ben açık baştan söyleyeyim evlenemezsiniz. Kesin. Ama bu. Bunu sağlayacak kaç tane erkek var etrafınızda? Mesele bitiyor zaten orada. Bir de şu var: insanları öyle aldatıyorlar, bilhassa kadınları öyle aldatıyorlar ki hani İslâm'da kadın eziliyormuş da, kadının hakları yok ediliyormuş da, kadınlar perperişanmış da. Değil. Bu kapitalist sistemde böyle. Kadınlar kapitalist sistemde perperişan. Kadınlar kapitalist sistemde adı yok, sanıyor yok, değeri yok. Yok. Değeri yok. Hiçbir değeri yok. Ama İslâm değil bunun suçu. Sanki suç İslâm'mış gibi görünüyor. Bakın gün geçtikçe daha kadınlar değersizleştiriyor. Gün geçtikçe daha. Siz üç tane manken bozuntusu, üç tane sanatçı bozuntusuna bakıp da değerli olduğunu zannetmeyin onların. En değersiz olan onlar. Bir şarkı yapmak için kaç tane yatak odasından geçecek, bir mankenlik yapmak için kaç kişinin yatak odasından geçecek belli değil, bir dizide rol almak için kaç tane yatak odasından geçtiği belli değil. Ben konuşmak istemiyorum. O manken dünyasını iyi biliyorum. Çok iyi biliyorum hem. Kadınları değersizleştiren bu global sistem."

Cenab-ı Hak bizleri Kur'an, Sünneti yaşayan ve yaşatma mücadelesi verenlerden eylesin. İslâm'ı dünyaya hâkim kılsın. Âmin...

BÜŞRA AY

YUVADA KUŞ ETKİNLİĞİ

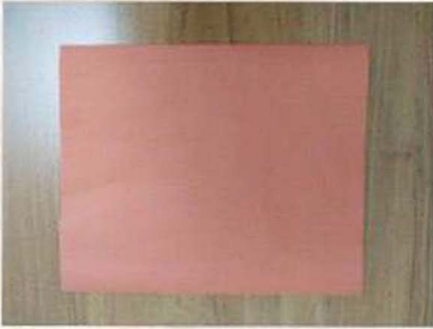
MALZEMELER

Turuncu, sarı, beyaz, yeşil renkli kartonlar
Yapıştırıcı
Makas
Turuncu, siyah keçeli kalemler
Yapay saman

HAZIRLANIŞI

Turuncu karton dikdörtgen şeklinde kesilir. Sarı kartondan kuşun kafası, kanatları çizilir. Turuncu kartondan üçgen şeklinde kuşun gagası çizilir. Beyaz kartondan iki küçük daire çizilir, üç tane yumurta çizilir. Yeşil kartondan iki tane yaprak çizilir. Tüm parçalar uygun yerlerinden kesilir. Kuşun parçaları uygun yerlere yapıştırılır. Siyah keçeli kalemle gözler çizilir. Turuncu keçeli kalemle kuşun kanatlarına küçük noktalar ve çizgiler çizilerek şekillendirilir. Siyah keçeli kalemle yaprakların çizgileri oluşturulur. Tüm parçalar turuncu kartonda uygun yerlere yapıştırılır. Yapay saman yapıştırılarak kuşun yuvası tamamlanır.

Ayşegül SÜKÜT

ÇOCUKLARI CİNSİYETİNE UYGUN YETİŞTİRMEK

İnsan doğduğunda belli bir cinsiyet üzerine dünyaya gelir. ("Ey insanlar, gerçekten, biz sizi bir erkek ve bir diğiden yarattık." Hucurat suresi 13. Ayet¹). Ancak ailenin ve çevrenin tutumları ile insan, cinsel kimliğini algılayışında psikolojik olarak sağlıklı sınırların dışına çıkabilir. Günümüzde aile, sosyal medya, arkadaş grupları vb. yerlerden çocuklar sıklıkla etkilenmekte, bu konuda ailelerin çocuklarının eğitiminde daha fazla titiz davranması gerekmektedir. Çocuk eğer kız ise kız kimliğine, erkek ise erkek kimliğine uygun yetiştirilmelidir.

Yapılan araştırmalarda bebeklerin bile cinsiyeti ayırt edebildikleri görülmüştür, bu yüzden bu eğitim doğuştan itibaren verilmelidir. Özellikle de günümüzde eşcinsellik adı altında psikolojisi bozuk insanların sayısı artmakta, bu konu ekstra önem kazanmaktadır. Bu durumdan ise erkek çocuklarının daha çok olumsuz etkilendiği görülmekte. Bu sebeple de yazımızda erkek çocuklarının eğitimine ilişkin detaylara daha çok yer verilecektir.

Erkekler , çocukluktan itibaren dürtüsel ve hareketli olurlar. Erkek çocuklarda erkekliğin oturmasında babanın etkisi oldukça büyüktür. Bu nedenle babayla vakit geçirmeleri, onu örnek almaları önemlidir. Babanın pasif veya ilgisiz olup çocuğun anneye aşırı bağ içinde olması ve annenin erkeğe ait olmayan öğretileri (örneğin ev temizliği işleri, kadınlar arasında çok takılma) erkek çocuğa kazandırdığı durumlarda çocukların kafası karışmaya ve psikolojik olarak sağlıklı sınırlardan çıkmaya başlamaktadır. Bazen de eğer baba aşırı despot, eşine çocuklarına zulmeden şiddet uygulayan... bir baba ise bu durumlarda da bazı erkek çocuklar babayla bağ kuramadığı için anneye özdeşim kurarak tam zıt bir davranış örüntüsünü sergileyebilmektedir.

Erkek çocuklar fiziksel aktivitelerin yoğun olduğu , rekabete dayalı oyun, sporlara yönlendirilebilirler. Çünkü vurdulu kırdılı, hareketli oyunları sevmek erkek çocuklarının fitratında vardır. Çocukların tüm bu oyunlar ile yeterlilik duygusunu kazanması, ailelerin çocukların bu yönünü desteklemesi önemlidir. Yetersiz hisseden bir erkek çocuk düşünelim; diğer erkek çocuklarının yanına yanaşamayacak, güçsüz hissettiğinden rekabete dayalı futbol vb. oyunlara da dahil olamadığından kız çocuklarla arkadaşlık kurmaya başlayacaktır. (Futbol oyunu rekabete dayalı güç gösterisi olan mücadele gerektiren erkeksi yönü geliştiren bir oyundur). Bu durumda sonuç olarak sağlıklı profilden çocuğun uzaklaşmasına sebep olur. Aynı zamanda akran zorbalığını da maruz kalacaklardır.

1. Kur'an-ı Kerim, Hucurat Suresi 13. Ayet-i Kerime

Çocuklarla kurulan bağlanma ilişkisi de çocuğun sağlıklı cinsel gelişimi için önemlidir. Sağlıklı bağlanma gerçekleşmediğinde çocuklar bağlanamadığı ebeveyni hele de hemcinsiyse kendi cinsiyetinden nefret eder hale gelebilmektedir. Bağlanmada kızlarda değerli hissetme, erkeklerde ise yeterli hissetmek daha önemlidir. Bu sebeple ebeveynler eğitim verirken bu konulara dikkat etmelidir.

Bağlanmanın ardından ayrışma dönemi de önemlidir. Anneyle başlayan bu sürecin zamanla ayrışarak devam etmesi gerekir. Eğer anne yapışır ve bırakması gereken yerde çocuğunu bırakmazsa bu da sıkıntılı bir tablo oluşturabilmektedir. Sürekli kadınlar arasında takılan kadın sohbetlerine maruz kalan erkek çocukları mizaç açısından da hassas ise sağlıklı bir kimlik gelişimi gösteremeyebilirler.

Erkek çocuk için evde otorite olarak babanın varlığı oldukça önemlidir. Sınırlar ve otorite güven verir.

Aynı zamanda da erkek çocukları için sağlıklı kimlik gelişimini destekler. Özellikle mizacı hassas olan erkek çocuklarında yaşanan problemlerin temelinde babanın otorite kaybetmesi ve anneyle fazla yakın olması halidir.

Çocukları olumsuz etkileyen bir diğer durumda annenin veya babanın aşırı koruyucu tutuma sahip olması halidir. Çocuğunun diğer erkek çocuklarından zarar görmemesi ve hiç zarar vermemesi için aşırı koruyucu ve aşırı nahif yetiştirilen erkek çocuklar ; erkek akranları ile anlaşamamakta, dışlanmakta, onların yanında hakkını savunmakta zorluk çekmekte ve kız çocuklarıyla arkadaşlığa yönelebilmektedir. Hâl böyle olunca erkek çocuklar tarafından kız gibi davranmakla dalga geçilmekte ve onlardan yavaş yavaş uzaklaşmaktadırlar. Erkek çocuklarının zaman zaman kendisini savunması için vurmasına, hakkını almak için bir şeyler yapmasına müsaade edilmelidir. Erkek çocuklarının erkeklik duygusunu hissederek büyütölmeye ihtiyaçları vardır.

Tüm bunların dışında çocukların okudukları kitaplar, izledikleri çizgi filmler, takip ettikleri YouTuber'lar çocukları eşcinselliğe teşvik edebilir. Bu sebeple ailelerin çocukların bu mecralarda özellikle de küçük yaşlardan itibaren bir odada yalnız bırakmaması, nasıl nelerle vakit geçirdiklerini takip etmesi ve sağlıksız içerikleri elemesi gerekir.

Anne babaların çocuklarının kız ise kızlarla erkek ise erkeklerle arkadaşlık kurması için ortamlar sağlaması ve takip etmesi gerekir. Yapılan çalışmalar homoseksüel erkeklerin çocukluklarında erkeklerle arkadaşlık edemediğini göstermektedir.

Erkek çocuklarında özyeterlilik duygusunun kazanımı önemlidir. Bu duygunun olmaması erkek çocuğun kendine güveninin kaybına, başaramama kaygısına, tüm bunlar da diğer erkeklerden kendini geri çekme ve yetersiz hissetmeye sebebiyet verir.²

Üstadımız Mustafa ÖZBAĞ bir sohbetinde bu konudan şöyle söz etmiştir:

“Bütün anne babalara söylüyorum, erkek çocuklarınızı erkek gibi yetiştirin. Kız çocuklarınızı kız gibi yetiştirin küçüklüğünden itibaren. Ona erkekliğini hatırlatın “Sen erkek adamsın böyle yapman lazım.”, “Sen erkek adamsın şöyle yapman lazım.”, “Sen kız evladsın böyle yapman lazım. Sen kızsın böyle yaşaman lazım.” Bu çocuklara hatırlatmakta fayda var. Bilhassa erkek çocuklara. Git ekmeği sen al. Erkek adamsın yarın öbür gün evlencen, ev bakcan, ekmek alcan. Git annenin ihtiyaçlarını sen gör erkek adamsın. Küçüklükten itibaren. “Evin ihtiyacını göreceksin, evin adamı da sensin.”, “Annene de çekidüzen ver evin adamı sensin.” Nasıl yani, bas baya. “Kız kardeşlerine çekidüzen ver, ben yokken sen onlara göz kulak ol”. Çocuk 5 yaşında olsun. O erkekliği tanısin. Erkeğin vazifesini bilsin. “Aman oğlum sen çıkma sana birisi bir şey der şimdi, sen evinde otur.” O çocuk evinde oturacak. Annesi ona “Kalk bulaşık yıka.” Ona bulaşık yıkatma. Ona kız işi yaptırma. Kimliğini, kişiliğini bozma onun. Sen rahatın için çocuğun kimliğini, kişiliğini bozuyorsun. Yapma o erkek. Erkek nasıl davranıyorsa öyle davrandır ona. Bu iş babalara ait. Bu iş annelere ait değil. Al oğlunun yanına, gittiğin yere götür. Anne al kızını yanına, kadınların arasında büyüt, kadınların arasında yetiştir. Öyle yetiştirmiyoruz ki Allah bizi affetsin. Erkek çocuğunu erkek gibi yetiştirmiyoruz. Çocuk akıllı, gidiyor işte ne o kadın erkek kıyafetleri karışık kıyafetler var ya ne diyorlar onlara “unisex” mi diyorlar? Orda yazıyor “unisex” diye, alma o kıyafeti çocuğuna sen. İsmi o kadar, ismi öyle, alma işte onu. Ayakkabı “unisex”miş alma ya. Diyeceksiniz ki küçücük şeyler, küçük şeylerle başlıyor her şey. Elleme çıksın sokağa; dövölsün, dövösün, kanasın, yaralansın bir tarafları. Sokakta dövömüş çocuklar onları, size ne dövösünler ya. Dövölünce dövömeyi öğrenirler. Elinden bir şey alırlar. Elleme alsınlar. O gelsin “Elimden şunu aldılar.” desin. Sen de ki “Git al neyini aldılarsa senin.” O hakkını almayı öğrensin erkek çocuk. Senin normalde topunu aldılar, git sen ona iki tane top al. Yarın bir daha alçaklar elinden onun. O elindekini kaybetmemeyi öğrensin. Çocuğu küçüklükten itibaren yetiştireceksiniz.”³

Hümeysra SEVİNÇ YILDIZ

2. Nicolosi, J., & Nicolosi, L. (2011). Anne Babalar İçin Homoseksüelliği Önleme Rehberi, Kaknüs Yayınları

3. Üstad Mustafa ÖZBAĞ'ın 10.12.2024 tarihli izmit akşam sohbeti.

Sözcükler Bir Dünya

Kutsal metinlerde geçen bazı kelimelerin anlam dünyasına kısa bir yolculuk

ANNE

Çocuğu olan kadın anlamına gelip “ana” kelimesinden dönüşmüştür.

“Biz insana, anne-babasına mümkün olan en iyi şekilde davranmasını emrettik...”
(Lokman Suresi, 14. Ayet-i Kerime)

MERHAMET

Birine karşı duyulan acıma hissi ve derinden hissedilen üzüntü.

“Biz insana, anne-babasına mümkün olan en iyi şekilde davranmasını emrettik...”
(Lokman Suresi, 14. Ayet-i Kerime)

SÜT

Dişi memeli hayvanların yeni doğurdukları yavrularını besleyebilmek üzere süt bezlerinde salgılanan, içinde yavrunun kendini besleyecek duruma gelinceye kadar almak zorunda olduğu bütün besin maddelerini yeterli miktarda bulunduran sıvı.

“...Annesi onu nice zahmetlere katlanarak karnında taşımış; süttten kesilmesi de iki yılı bulmuştur...” (Lokman Suresi, 14. Ayet-i Kerime)

CEMAL

Arapça kökenli olup “güzellik, hoşluk, sevimlilik” anlamına gelir. Aynı zamanda “yüz güzelliği” anlamına da gelmektedir. Allah’ın sıfatlarından, lütuf ve rızâsına, af ve ihsanına delâlet eden isim ve sıfatları cemâl tabiriyle ifade edilir.

“Cennet ehli, cennete girdiğinde Allahu Teâlâ der ki: ‘Size ziyade olarak bir şeyi vermeme ister misiniz?’ Ehl-i cennet der ki: ‘Sen bizim yüzlerimizi ak etmedin mi? Sen bizi cennete sokup ateşten korumadın mı? (Biz daha ne isteyelim?)’ Bunun üzerine Allah hicabını kaldırır. (Zatından perdeyi açarak cemalini gösterir.) Onlara Rablerine bakmaktan daha sevimli hiçbir şey verilmemiştir.” (Müslim, Tirmizi, İbn Mace)

ŞEFKAT

Acıyarak ve/veya koruyarak sevme, sevecenlik olarak tanımlanır

“Öyle insanlar da var ki Allah’ın rızâsına ermek için canını bile verir. Allah ise kullarına çok şefkatlidir.” (Bakara Suresi, 207. Ayet-i Kerime)

ÖRTÜ

Bir şeyi örtmeye yarayan şey.

“Ey örtüsüne bürünen Resulüm! Kalk ve insanları Allah’ın azabıyla uyar.” (Müdesir Suresi, 1-2 Ayet-i Kerimeler)

RAHİM

Dölyatağı veya uterus, memelilerde gebelik organıdır.

“Kıyamet saatinin bilgisi, şüphesiz Allah’ın Katındadır. Yağmuru yağdırır, rahimlerde olanı bilir. Hiç kimse, yarın ne kazanacağını bilmez. Hiç kimse de hangi yerde öleceğini bilmez. Hiç şüphesiz Allah bilendir, haberdardır.” (Lokman Suresi, 34. Ayet-i Kerime)

ASALET

Asil olma durumuna asalet veya soyluluk denir. Bazı kültürlerde toplumun ayrıcalıklı en üst katmanına mensup yani üstün kişi. Doğuştan veya hükümdar buyruğuyla bazı ayrıcalıklara sahip olan, seçilmiş ve özel ünvanlar

“Onların babalarından, zürriyetlerinden ve kardeşlerinden bazılarında da aynı üstünlüğü verdik; onları seçtik ve dosdoğru bir yola erdirdik.” (En'am Suresi, 87. Ayet-i Kerime)

RAHİM

Allah’ın bir sıfatıdır. Bağışlayıcı, sevdiğine ve müminlere merhamet eden, onlara nimet veren, onları koruyan, onlara acıyan demektir.

“Rahman ve Rahîm olan Allah’ın adıyla...” (Bismillahirrahmanirrahim)

Rahmetin Gölgesinde Kadın: Hâl ile Sevmek

“İmanca en olgununuz, ahlakça en güzel olanınızdır. Ahlakça en güzel olanınız ise, kadınlarına iyi davrananızdır.”¹

Âlemlere rahmet olan Peygamber Efendimiz Hazreti Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem) İslam'ın temel öğretisini sözleriyle değil, aynı zamanda yaşantısıyla da göstermiştir. İslam'ın kadınına verdiği değer ve saygıyı en güzel şekilde örnek teşkil etmiştir. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) yaratılmışların içinde kadınlara en iyi davranandı. O, kadınlara karşı en müşfik, en anlayışlı ve en merhametli olardı. Gül bahçesinde bir bahçıvan misali her birine can suyu olmuş, imanın kadına verdiği kıymet ile onları şerefletirmişti. **“Eşlerinize yediğinizden yedin, giydiğinizden giydin, sakın onları dövmeyin ve onları incitecek çirkin sözler söylemeyin.”²** Hadiste bahsi geçtiği gibi yiyeceği lokmasını dahi önce eşine yediren, önce hanımları gözeten ahlakıyla en güzel eş, en merhametli baba, yaratılmışların içinde en faziletlisi olmuştur.

Mübarek Peygamberimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kadınlara karşı öyle merhametli, öyle sabırlıydı ki bunu birçok hadiste okuyabiliriz. Onlarla şakalaşır, isteklerini yerine getirirdi. **Hazreti Âişe'den** (radiyallahu anh) rivayet edilmiştir: **“Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) evde oturmakta idi. Bir gürültü ve çocuk sesleri işittik. Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) ayağa kalktı, bir de baktı ki Habeşli bir kadın raks etmekte ve etrafında da çocuklar toplanmış bulunmaktaydı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) (bana): ‘Ya Aişe, gel de seyret.’ diye buyurdu. Evet, demem üzerine usanana kadar bana onları seyrettirdi.”³**

Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) eşleri arasında adil olabilmeye ve onlara eşit muamelede bulunmaya gayret ediyordu. Hazreti Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) eşlerine değer verdiğini gösterdiği gibi onların maddi manevi ihtiyaçlarını da gidermeye çalışmaktaydı. Mübarek annelerimiz, değer gördüklerini anlar ve mutlu olurlardı. Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) onların değer görme noktasındaki hislerini çok iyi bildiğinden onlara gereken ilgiyi gösteriyordu.⁴

1 Tirmizî, Rada, 11

2 Ebû Davûd, Nikah 40-41

3 Hanbel, Müsned, 3/152; Tirmizî, Sünen, 6/62

4 Yeniçeri, Hazreti Muhammed ve Yaşadığı Hayat, 650

“Hazreti Peygamber (sallallahu aleyhi ve sellem) öğle namazından sonra evinde yer ve evinin işleriyle meşgul olurdu. Şayet evin duvarının sıvası dökülmüş ise mübarek elleriyle kendisi tamir ederdi. Hazreti Aişe'nin (radiyallahu anhâ) anlattığına göre Rasulullah (sallallahu aleyhi ve sellem) evinde insanların en yumuşak huylusu ve kerimiydi. Ayakkabısını kendisi tamir ederdi. Şayet kendisi böyle bir iş için eşi Zeyneb'ten (radiyallahu anh) yardım istese o ayakkabısını tamir edebilirdi. Zira o deri işleme işinde ustaydı. Fakat Hazreti Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) kendi işini kendi yapmayı tercih ederdi. Aynı şekilde evde koyunların sağılması gibi işleri de yine kendisi yapmaktaydı.”⁵

Onun en çok sevdiği iş, Rabbine ibadet etmektir. Geçmiş ve gelecek günahları bağışlanmasına rağmen ayakları şişene kadar geceleri namaz kılıyordu. Bu hususta soru soran kişiye “Rabbime şükreden bir kul olmayayım mı?” diye cevap vermişti. Namaz kılmaya bu kadar düşkün olmasına rağmen gece namaz kılmak için dahi eşinden izin istemekteydi. Bir gün Abdullah bin Ömer (radiyallahu anh), Hazreti Aişe'ye Rasulullah'tan gördüğü en şaşırtıcı şeyin ne olduğunu sordu. Hazreti Aişe (radiyallahu anha) bir gün kendisinden gece ibadet etmek için izin istediğini, abdest aldıktan sonra namaz esnasında sakalları ıslanıp kadar ağladığını anlatmıştır.⁶

“Sen olmasaydın bu kâinatı yaratmazdım.” dediği ve “O hiç heva ve hevesinden konuşmadı” dediği⁷ Hazreti Muhammed Mustafa (sallallahu aleyhi ve sellem) böylesine İslam'ı yaşayıp, kadınlara bu denli ehemmiyet göstermişken bizlere de onun ahlakıyla ahlaklanmak nasip olsun. Rabbim bizleri ona layık ümmet eylesin. Her halimizle onlara benzemeyi nasip etsin. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şefaatine nail eylesin. (Âmin)

Derya BAŞDAĞ

⁵ Söylemez, “Hazreti Peygamber'in (sallallahu aleyhi ve sellem) Bir Günü Üzerine”, 30.

⁶ Buhârî, Sahih, “Teheccüd”, 6; Ebü'l-Hüseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî Müslim (ö. 261/875)

⁷ Mevâhib-i ledünniyye, Necm Suresi 3. Ayet i Kerime

UHUD'DA BİR KADIN SAHÂBÎ;

Ümmü Umâre Nesibe bint Kâ'b

Cihad deyince aklımıza yalnızca erkekler geliyor. Birçok savaşta kadın sahâbîler hizmette bulundular. Uhud Savaşı'nda; Hz. Fâtıma, Âişe, Ümmü Eymen, Ümmü Süleym ve Ümmü Umâre'nin de aralarında bulunduğu on veya on dört kadın sahâbî savaş alanına yiyecek ve su getirdi; yaralıların tedavisiyle ilgilendi. Hz. Fâtıma babasının yüzündeki kanları temizlemeye çalıştı ve kanamayı durdurmayı başardı.¹

Bedir gazilerinin kardeşi, Medine'nin ilk Müslümanlarından, ikinci Akabe biatında bulunan Ümmü Umâre... Bu sayımızdaki tamamız "nisa" olunca örnek alacağımız büyüklerimizden hem de çok duymadığımız bir büyüğümüzü işlemek istedim. Nesibe Hatun'u, Uhud Savaşı'nı araştırırken öğrenmiş ve çok etkilenmişim. Ondan birlikte etkilenmek ve onu örnek almak için hayatında ufak bir seyahate ve Allah Rasulu sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerinin ona övgüsünü okumaya hazırlanın...

İkinci Akabe biatında bulunan 2 kadından birisidir. Bey'atürrihvân'da bulunan 4 kadından da birisi o'dur. Katıldığı tek savaş Uhud Savaşı değil. Uhud'a, Beni Kurayza Gazvesi'ne Hudeybiye'ye, Hayber'in fethine, Umretü'l-kazâ'ya, Mekke'nin fethine, Huneyn'e ve Yemâme savaşına katıldı. Özellikle Uhud, Huneyn ve Yemâme savaşlarında büyük hizmetler gördü.²

Nesibe Hatun'un oğlu Habib, Hz. Peygamber'in mektubunu peygamberlik iddiasında bulunan Müseylimetülkezzâb'a götürdü ve orada işkenceyle şehit oldu. Yemâme Savaşı'nda 11 yerinden yaralandı ve eli kesildi.³

Uhud Harbi'nde, Müslümanlar galip iken sonradan düşman ordusu toparlanmış ve Müslüman mücâhidlerini dağıtarak Peygamber Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerine doğru hücum etmişlerdi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) ise yerinden hiç kıpırdamayarak düşmana karşı koyuyorlardı. Ashâb-ı Kirâm'dan bazıları da etrafında pervane olmuşlar, var güçleri ile Peygamber Efendimizi (sallallahu aleyhi ve sellem) müdafaa ediyorlardı. Bu esnâda Nesibe (radiyallahu anhâ) de meydana çıktı, gayet cesur bir şekilde savaşıyordu. Hattâ Peygamber Efendimize (sallallahu aleyhi ve sellem) hücum eden bir düşman askerinin ayağını yaralayıp attan düşürerek öldürdü. Kendisi de birkaç yerinden yaralanıp kanlar içinde kaldığı hâlde çekinmeden kocasını ve oğullarını cenge teşvik ediyor ve onlara cesaret veriyordu. Düşman ne tarafa hücum etse hemen kocası ve oğulları ile o tarafa yetişip müdafaa ediyordu. Bu sebeple de Resûlullah Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem), "**Yâ Rabbi! Bunları Cennet'te bana komşu eyle!**" duasına mazhar oldular.

¹ <https://islamansiklopedisi.org.tr/uhud-gazvesi>

² <https://islamansiklopedisi.org.tr/ummu-umare>

³ (Vâkîdî, I, 269; Zehebî, II, 282)

Yine Resûlullah Efendimizin (sallallahu aleyhi ve sellem) **“O gün nereye baksam, Ümmü Umâre’nin, beni korumak için savaştığını görüyordum.”** buyurdıkları rivâyet olunmuştur.⁴

“Müslüman erkekler, müslüman kadınlar; mümin erkekler, mümin kadınlar; ibadet ve itaat eden erkekler, ibadet ve itaat eden kadınlar; özü sözü doğru erkekler, özü sözü doğru kadınlar; sabreden erkekler, sabreden kadınlar; gönlünü ibadete vermiş erkekler, gönlünü ibadete vermiş kadınlar; (Allah için) yardım yapan erkekler, yardım yapan kadınlar; oruç tutan erkekler, oruç tutan kadınlar; iffetlerini koruyan erkekler, iffetlerini koruyan kadınlar; Allah’ı çokça zikreden erkekler, çokça zikreden kadınlar; işte bunlar için Allah büyük bir ödül hazırlamıştır.” Ahzab Suresi, 35. Ayet-i Kerimesinin sebebi nuzülü olarak Ümmü Umâre’nin Hz. Peygamber’e gelerek, **“Bakıyorum da Kur’ân’daki her şey erkekler adına, kadınlardan hiç bahsedilmiyor?”** diye sorması olduğu bildirilmiştir.⁵

“Oruçlu kişinin yanında başkaları yemek yediği sürece melekler ona dua eder” hadisinin⁶ Resûl-i Ekrem’i evinde misafir eden, fakat oruçlu olduğu için kendisi sofraya oturmayan Ümmü Umâre hakkında vârit olduğu kaydedilmiştir.

Ümmü Umâre’nin Hz. Ömer’in hilâfetinin ilk yıllarında öldüğü belirtilmiştir. Allah ondan razı olsun. Cesaretini, Allah Rasulu sallallahu aleyhi ve sellem hazretlerine olan sevgisini, gücünü, imanını rabbim bize örnek eylesin ve içimize işlesin. Bizi de sevgililerini koruyanlardan eylesin. Ashab’ın kadınları birer yıldız gibidir, okudukça, yaşadıkça insan görüyor ve anlıyor. Allah idrakimizi arttırsın.

Hüsnanur Türe

⁴ (Vâkıdî, I, 271-273)

⁵ (Tirmizî, “Tefsîr”, 33; İbn Abdülber, IV, 1949)

⁶ (Tirmizî, “Şavm”, 67; İbn Mâce, “Şiyâm”, 46)

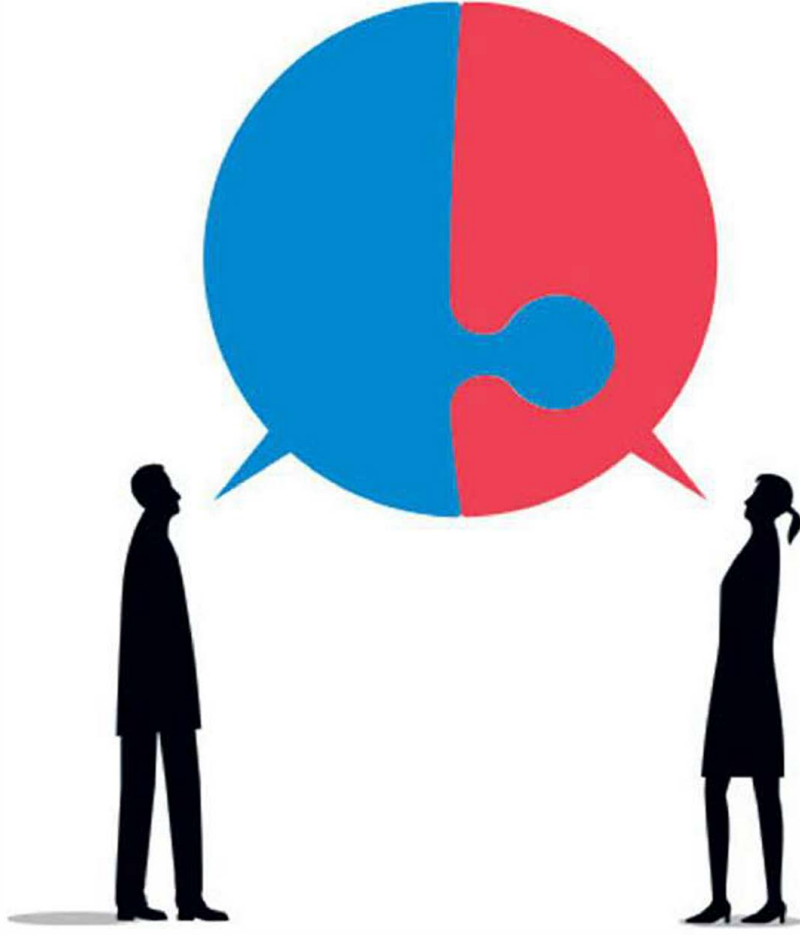
HALIDA YATAN ADAM

Evliliğimizin ilk dönemlerinden beri eşim cinsel konularda isteksiz ve problemliymiş fakat ben bunu çok geç anladım.

Evliliğin ilk aylarında belki de birlikte uyumaya alışamamıştı diye düşünerek bu durumu anlayışla karşılayabiliyordum fakat bir gün eşim kanepede uyuyakalmıştı. Uyandırıp yatağa çağırdığımda kanepede uyumak istediğini söyledi. Bunu duymak tuhaf geldi fakat yine kanepede yatmanın rahat olmayacağını düşünerek ısrarcı davranıp odaya gelmesini sağladım. Birkaç gün sonra yine bir gece eşimi yerde halıda yatarken buldum; önce şaşırdım, sonrasında yine odaya gelmeye ikna ettim. Defalarca eşimi farklı yerlerden toplayıp odaya çektim ama artık kendimi yetersiz ve eksik görmeye başlamıştım. Kendimi sorguluyor, bunu yapmasına sebep olacak geçerli bir sebep bulmaya çalışıyordum.

Bir gün iş nedeni ile seyahate çıkması gerektiğinde eşim beni kendi ailesinin yanına bıraktı. Kayınpederim ve kayınvalidemle geçirdiğim üç günlük süreçte eşimin neden böyle olduğunu anladım. Karı-koca bütün gün yan yana oturup bir tek kelime bile konuşmadılar, kendi anne ve babamda görmeye alışkın olduğumun aksine şakalaşma veya birbirine laf atma, bunların hiçbiri olmadı. Sabah uyandığımda ise kayınpederim balkonda, halının üstünde uyuyordu. Kayınvalideme "Babam neden balkonda yatıyor?" diye sorduğumda ise uzun zamandır aynı odada yatmadıklarını anlattı. Şimdi etrafımdaki evlenecek olan herkese evleneceğiniz adama değil ailesine bakın diyorum. Benim ailem böyle değildi.

Zamanla anladım ki eşimde cinsel soğukluk da var. Gece onun için giyinip, hazırlık yaparak yatağa girdiğimde yanıma uğramadığı için uyuyup kaldığım sabahların huzursuzluğu ve acısı ile güne başlıyorum. Yakınlık kurduğu zamanlarda çoğu kez temizliğine, bakımına özen göstermediği gibi heyecansız yaklaşıyor. Çok geceler ağlayarak uyuduğum zamanlar oldu. Artık arkadaşlarımla bir araya gelmek de istemiyorum, kadınlar arasında eşleriyle yaşadıklarını anlattıkları için eve ağlayarak geliyorum. Bakıyorum kadının kocası kadına kötü davranıyor, ihtiyaçlarını gidermiyor fakat cinsel ilişkileri iyi olduğu için kadın adamın etrafında dolanıyor. Sonra dönüp kendime bakıyorum, eşim bütün ihtiyaçlarımı gideriyor fakat karı koca ilişkimiz olmadığı için ben içten içe hep mutsuzum. Onu böyle kabul ettim, çocuğum için iyi bir baba.

“Benim babam böyle yapardı, annem şöyle pişirirdi, biz ailemizden böyle gördük ya da biz ailemizden ne gördük ki...” gibi söylemleri bırakıp kendimizi geliştirmemiz gerekiyor. Eksiklerimiz olacak elbette fakat yürümeli insan. Hatalıları ve hatalarını görüp onlardan ders çıkarıp telafi etmeli. “Ben örnek bir eş, örnek bir anne, örnek bir insan, örnek olmalıyım.” diye düşünüp kendini yenilemeli. Yoksa bu kronik hastalıklı zincirler kırılmıyor.

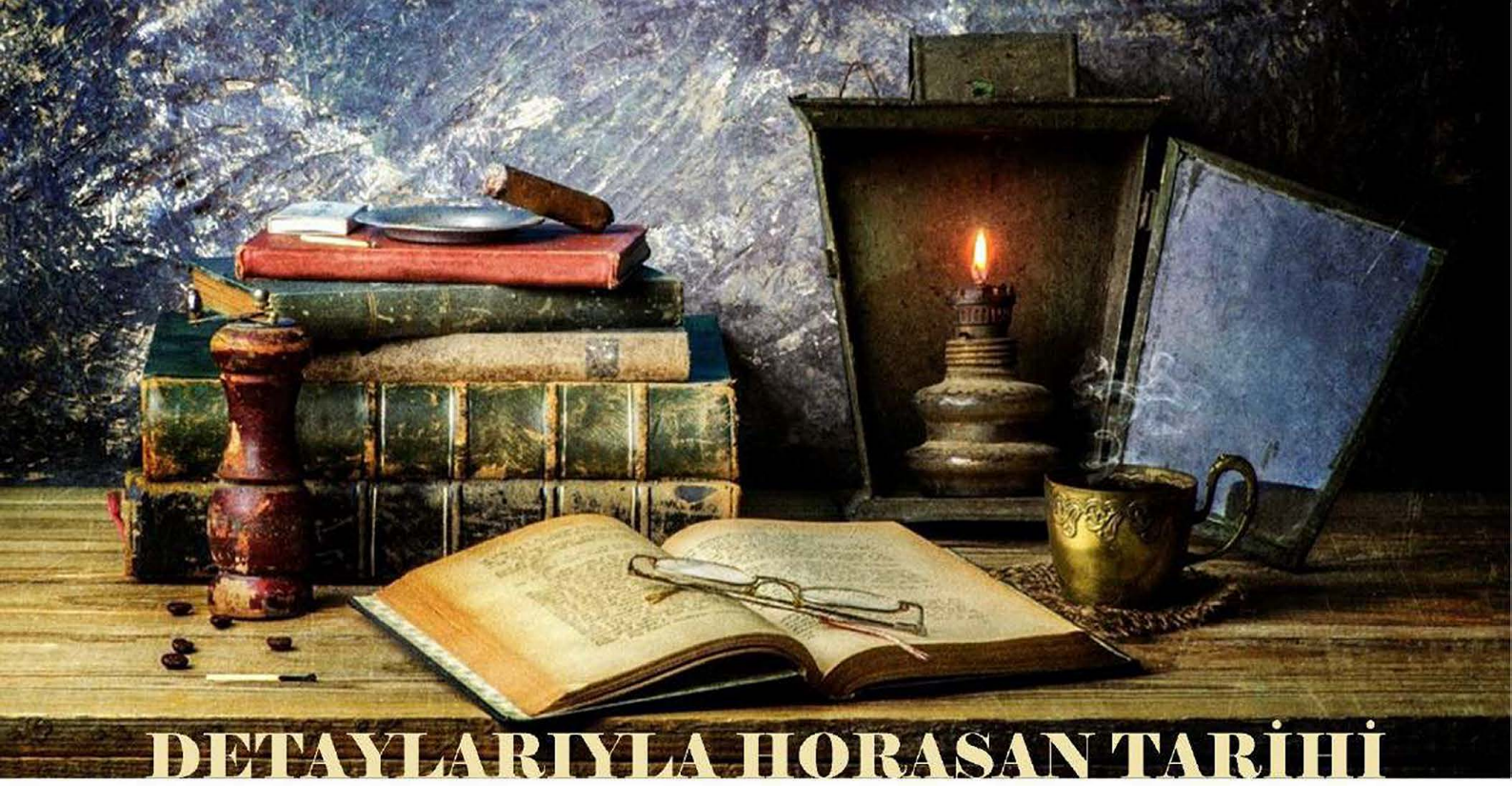
Bu zinciri kırmanın yolu kendimize Resulullah’ın (sallallahu aleyhi ve sellem) ahlakını ve yaşantısını örnek almak. Bunun için bolca hadis okuyup yaşantımıza almak. Bu en güzel en kestirme yol.

Bilhassa üstadımız sevgili Mustafa Özbağ bir nasihatinde şöyle buyuruyor :

“Biz insanız ya, biz ısranı ısramayız bir farkımız kalmaz. Biz insanız ya, sövene sövemeyiz farkımız kalmaz. Biz insanız ya, aç bırakılanı aç bırakamayız. Biz insanız ya, itekleyip kakalayanı itekleyip kakalayamayız. Biz insanız ya, bize ikinci sınıf vatandaş gibi davranana biz davranamayız. Biz insanız çünkü. Tebessüm etmeyene tebessüm etmeliyiz. Tebessüm etmeyene etmemezlik edemeyiz. Biz insanız. Sufi demek insan demek. Sufi eşittir insandır. O bir peygamber rol modelidir, yani peygamberi kendisine rol model seçip ona bakan peygamberi hatırlamalı çünkü. İnsan o. Hani öyle insanlar vardır ki onlara bakıldığında Allah hatıra gelir. Neden? Çünkü o rol modeldir insanlık olarak ve ona bakıldığında Allah hatıra gelir. Mesela o yedirir, aklına Allah gelir. Allah bana yardım etti bunun üzerinde. Ya Hızır gibi yetişti. Veya Allah bunun üzerinde yardım etti denir ya, neden? O rol modeldir çünkü. İnsan belki 15 yaşında, 20 yaşında, 30 yaşında böyle düşünemeyebilir. Hayat o zaman anlam kazanıyor yoksa şu yaşadığımız hayatın bir anlamı yok. Yaşadığınız hayatın tırnak içerisinde ‘Hiçbir anlamı yok.’ Hayat olarak da görmeyin kartondan resimler oynuyor.”

28 Eylül 2019 Bursa Gündüz Sohbeti Mustafa Özbağ

Nigara ÖZAK

DETAYLARIYLA HORASAN TARIHİ

Horasan bölgesi Orta Çağ'da İslâmiyet'in yayıldığı bir coğrafya olarak önem arz etmektedir. Özellikle X. asırdan itibaren Hazar Denizi çevresi ve Mâverâünnehir dolaylarında yaşamakta olan Oğuz/Türkmenlerin İslâmiyet ile tanışmalarının ardından eski Horasan bölgesine doğru yoğun bir göç hareketi başlamıştır. Bu bölgeler o sırada Gazneli Devleti'nin etki sahasında idi. Bir yandan Karahanlılar, Sâmânîler (Sâmânîler), diğer yandan Gazneliler ve Selçuklu Devleti'nin kurucusu olan Oğuz Türkmenleri farklı stratejiler izleyerek Horasan bölgesine hâkim olmaya çalışmışlardır. Abbâsîler döneminde İslâm'ın bölgeye gelmesinin ardından Horasan bölgesi içerisinde yer alan Merv, Herat, Nişâbur gibi şehirler neredeyse Bağdat kadar önemli birer Orta Çağ İslâm kentine dönüşmüşlerdi. Özellikle Büyük Selçuklu Devleti'nin kuruluş sürecinde Horasan bölgesi ekonomik, kültürel ve siyasi açıdan önemli bir ağırlık merkezi hâline geldi. Daha önceden yerleşik hayata geçmiş olan Horasan halkı İslâm'ın gelmesiyle birlikte temelde sosyal bir değişim yaşadı. Horasan bölgesi halkı sosyo-kültürel bakımdan ikinci bir değişim dalgasını Oğuzların (Türkmenlerin) bu bölgeyi ele geçirmesiyle yaşadı. Horasan bölgesinin siyasi açıdan ne derece önemli olduğu, bu bölgeye Çağrı Bey, Alparslan ve Sencer gibi önemli hanedan üyelerinin atanmasından anlaşılmaktadır. Coğrafi olarak bakıldığında Nişâbur başta olmak üzere Merv, Tûs gibi bilim dünyasının önemli şehirlerini bünyesinde bulunduran Horasan bu bakımdan da ayrı bir öneme sahipti. Ekonomik olarak bakıldığında ise İpek Yolu'nun bir kısmının da bu bölgeden geçmesi Horasan'a yine önemli bir nitelik katmıştır.¹

Horasan, İran ve Orta Asya arasında sınır bölgesi olması dolayısıyla tarihte çeşitli devletlerin idaresi altına girmiştir. Pers İmparatorluğu'nun hâkimiyetinde iken milâttan önce 330'da İran'la birlikte İskender tarafından Merv'e kadar ele geçirildi. Tarihi kaynaklarda bazı Horasan şehirlerinin onun tarafından kurulduğu söylenir. Horasan yöresi 224'ten sonra Arsakîler'i yıkarak Sâsânî İmparatorluğu'nu kuran I. Erdeşîr'in eline geçti. Sâsânîler'in dört eyaletinden biri olan Horasan Fâryâb, Buhara, Bâverd ve Garcistan bölgelerinden meydana geliyor ve bir vali tarafından yönetiliyordu (Ya'kûbî, Târîh, I, 176).

Kâdisiye Savaşı'ndan sonra Hz. Ömer'in Basra'dan gönderdiği kuvvetler, Abdullah b. Büdeyl b. Verkâ el-Huzâî'nin emrinde Horasan'ın kapısı denilen Tabeseyn'e kadar ilerledi. Horasan'a sürekli ve etkili akınlar Hz. Osman devrinde başladı.

1. Abdolvahid SOOFİZADEH/SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE HORASAN'IN ÖNEMİ/DTCF Dergisi 63.1 (2023): 1-25/ Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,

Abdullah b. Âmir ve Ahnef b. Kays'ın hoşgörölü tutumları, Horasan'ın diğer şehirlerdeki Sâsânî valilerinin ve mahallî hükümdarların İslâm hâkimiyetini kabul etmelerine sebep oldu. Ahnef b. Kays ve Abdullah b. Âmir'in gayretleriyle Horasan süratle fethedilmiş ve Makdisî'ye göre halkı da aynı süratle müslüman olmuştur (Ahsenü't-tekâsîm, s. 293). Hz. Ali döneminde çıkan iç karışıklıklar sebebiyle devletin Horasan üzerindeki hâkimiyeti azalınca bölge halkı sık sık merkezî idareye karşı ayaklanmaya başladı. Sonunda komşuları olan Türkler, Soğdlular ve hatta Çinliler'den yardım alan isyancılar Nişâbur'dan müslümanları çıkardılar. Hz. Ali Ca'de b. Hübeyre el-Mahzûmî'yi oraya gönderdiyse de başarı kazanılamadı ve bu durum Hz. Ali'nin şehâdetine kadar devam etti (Belâzürî, s. 593-594; Taberî, V, 64; Nüveyrî, XIX, 272).²

Muâviye iktidara gelir gelmez Abdullah b. Âmir'i tekrar Basra ve Horasan valiliğine tayin etti. Bu bölgede bazı dönemlerde müslümanların güçlendiği görölmüş olsa da yine de zaman zaman ayaklanmalar oluyor ve bazı Horasan şehirleri müslümanların hâkimiyetinden çıkıyordu. Emevî hâkimiyeti boyunca geniş Horasan ve Sistan eyaletlerinin idaresi öncelikle Basra valilerine bırakılmıştı ve yöneticileri genellikle Temîm ve Bekr'e mensup Kaysîler'den meydana gelen Basra askerleri arasından seçiliyordu. Mühelleb b. Ebû Sufre'den sonra iki oğlu Yezîd ile Mufaddal da Horasan valiliğinde bulunmuştu (Belâzürî, s. 607; Taberî, VI, 320-355). Müslümanların bölgedeki bu faaliyetlerine rağmen Eftalitler'in süregelen Horasan üzerindeki tehdidi, ancak vali Kuteybe b. Müslim'in Horasanlılar'dan oluşturduğu askerî birlikle 91 (710) yılında Bâdgîs Tarhanı Nîzek'i esir edip öldürmesi ve Tohâristan yabgusunu rehin alması ile sona erdi (Taberî, VI, 454 vd.).

Kuteybe'nin Beykend, Buhara ve Semerkant'ı ele geçirmesinden sonra Horasan doğudan gelen tehditlerden bir ölçüde kurtuldu. Bu devirde müslümanlar Merv'i askerî üs yaptılar. Müslümanların Horasan'daki hâkimiyetlerini dış tehditlerden çok, buraya yerleşmiş Yemenliler'i temsil eden Ezdliler ile Kuzey Arapları'nı temsil eden Temîm ve Abdülkays arasındaki ihtilâf ve mücadeleler tehlikeye sokuyordu (Ya'kübî, II, 333; Mes'ûdî, III, 354-355).

Bu durum, Emevî halifelerinin hâkimiyetini zaafa uğrattığı gibi müslümanların Mâverâünnehir'deki kontrollerini de aksattı ve kısa sürede Horasan Emevî aleyhtarı faaliyetlerin merkezi haline geldi. Merv'de bulunan Abbâsî ailesi mensupları ve diğer muhalifler ihtilâl hareketinin organizasyonunda önemli bir rol oynadılar. Hareketi büyük bir maharetle organize eden Ebû Müslim-i Horasânî ihtilâlin liderliğini ele alarak Merv'e yerleşti ve faaliyetlerini burada sürdürmeye başladı (128/746). Nasr 130 (748) yılında ihtilâlciler karşısında tutunamadı ve batıya çekilmek zorunda kaldı; Ebû Müslim de Horasan'a tamamen hâkim oldu (Taberî, VII, 377-379; Mes'ûdî, III, 357-358).

İlk Abbâsî halifeleri Horasanlılar'ı kendilerine verdikleri destek sebebiyle taraftarları ve yardımcıları olarak korudular (Makdisî, s. 293); onlara yeni rejimin temel dayanağını meydana getirdikleri için III. (IX.) yüzyılın ortalarına kadar hilâfet ordusunda ve saray hizmetlerinde yer verdiler. Bermekî ailesi de bu dönemde Belh'ten göç etmişti. Şehzadelğinde Horasan valisi olan Me'mûn'un, kardeşi Emîn'e karşı mücadelesi ve hilâfeti ele geçirmesi de (198/813) Horasanlılar'ın sayesinde gerçekleşmiş ve Me'mûn iki yıl süreyle devleti Merv'den yönetmişti.

207 (822) yılında, Me'mûn'un hilâfete gelişinde büyük yardımını gördüğü için Horasan valiliğine tayin ettiği Tâhir b. Hüseyin bağımsızlığını ilân etti. Her ne kadar Abbâsî halifeleri onu ve oğullarını kendilerine bağlı valiler gibi görmeyi sürdürmüşlerse de Tâhirîler denilen bu sülâle Horasan'ı yarım yüzyıldan fazla bir müddet müstakil bir devlet olarak yönetmiştir.

2. <https://islamansiklopedisi.org.tr/horasan>

Tâhirîler Horasan'ın refah seviyesini yükseltmek için büyük bir gayret göstermişlerdir. Abdullah b. Tâhir'in su hakları ve bölgenin sulama sistemine dair bir kitap yazdırması bu gayretin delilidir. Kitâbü'l-Ḳuniy adındaki bu eser, Gazneli tarihçi Gerdîzî'ye göre iki asır sonra dahi kullanılmaktaydı.

Coğrafi konum itibariyle gelişen transit ticaret de bölgeye önemli bir gelir sağlıyordu. Makdisî'nin verdiği bilgiler bu durumun Sâ mânîler devrinde de sürdüğünü göstermektedir. Ona göre Horasan X. yüzyılda gelişmiş bir iktisadî yapıya sahipti. Nîşâbur, Nesâ, Ebîverd, Tûs, Herat, Merv her türlü dokuma ve ipek üretiminin merkeziydi.³

Debûsiye ile Vezâr'da dokunan ve "vezâriye" denilen elbiseler Bağdat'ta Horasan dîbâsı adıyla şöhret yapmıştı. Keçe, kilim ve halı imalâtı gelişmişti. Nesâ ve Ebîverd'in tilki kürkleri meşhurdu. Garcüşşâr ve Tûs'ta altın, Tûs ve Fergana'da gümüş, Belh'te kükürt ve kurşun çıkarılıyordu. Tirmiz ve Belh'in sabunu her tarafa yayılmıştı. Serahs ve Merv'de hububat üretimi yapılıyordu. Nesâ, Ebîverd, Merv, Belh çevreleri susam, pirinç, ceviz, badem, zeytin, nar, çekirdeksiz üzüm, kavun, karpuz, fıstık vb. yetiştirilen başlıca yerlerdi. Hayvancılık gelişmişti; göçebeler koyun ve sığır besliyorlardı. Süt, peynir ve yağ boldu. Bu iktisadî gelişme, Horasan'dan toplanan vergilerin 40 milyon dirhem üstüne çıkmasına sebep olmuştur ki bu meblağ Irak'ın haracı ile birlikte Abbâsîler'in bütün gelirlerinin yarısına tekabül ediyordu (C. Zeydân, II, 127). Bağdat'ta yalnız Horasan mallarının satıldığı bir çarşı bulunuyordu. Gerek Tâhirîler gerek Sâ mânîler devrinde bölgenin kültür seviyesi yükselmiş, ilmî ve edebî hayatta canlanma görülmüştü (İbn Havkal, s. 434, 436, 453; Makdisî, s. 323-340).

X. yüzyılın sonlarına doğru Horasan Gazneliler'in eline geçti ve 427'de (1036) Selçuklular'ın Ceyhun'u aşarak buraya girmesine kadar onların hâkimiyetinde kaldı. Horasan'ın zenginliği, Gazneliler'in fetih faaliyetleri için önemli bir kaynak oluşturmuştu. Fakat alınan ölçsüz vergiler ve peş peşe gelen kıtlık yılları Gazneli yönetimini halkın gözünde sevimsiz hâle getirdi. Bundan dolayı 428'den (1037) sonra Nîşâbur ve diğer bazı şehirlerde Selçuklu idaresinin tercih edildiği görülür. Dandanakan Savaşı'nın (431/1040) ardından Horasan bütünüyle bir Selçuklu toprağı haline geldi ve 100 yıldan uzun bir süre devletin en önemli eyaleti olarak barış ve sükûn içinde yaşadı. Önce Çağrı Bey'in, daha sonra Alparslan ve Melikşah'ın yönetiminde kalan bölge, Merv'i başşehir seçen Sencer'in altmış yıl süren idaresinde de refah düzeyini korudu.

Büyük Selçuklu döneminde Büyük Horasan, idari anlamda Büyük Selçuklu başkentine bağlıydı ve kısmi de olsa farklı bir huzur ve refah da yaşadı. Selçukluların Horasan'da sağladıkları istikrar ve gelişimini, bu bölgeye özen göstermesini, eyalet valilerini Selçuklu Hanedanına mensup Çağrı Bey, Alparslan ve Sencer gibi liyakatli kişilerden seçmesinden anlamaktayız. Üstelik bu coğrafyada sanayi ve tarımın gelişmiş olması da bölgenin ehemmiyetini arttıran etkenlerdendir. Diğer taraftan Nizâmü'l-Mülk-i Tûsi (Nizâmülmülk) ve İmam Muhammed el-Gazzâlî gibi Selçuklu döneminin siyasi, dini ve kültür ilkelerini kaleme alan, hicri beşinci asrın önde gelen iki siyasi ve kültürel şahsiyetinin de bu bölgede yetişmiş ve eğitim almış olması da bölgenin kültürel olarak seviyesi ve önemini gösteren diğer bir unsur olarak gösterilebilir.⁴

Fakat bu durum onun saltanatının son yıllarında değişti. Horasan bölgesi 1141'de de Oğuzlara(karahitay) kaybedilen Katvan Savaşı'ndan sonra Selçukluların elinden çıkmıştır. Ardından bölgeyi Gurlular zaptettiler ve özellikle Herat'a önem verdiler. Gurlular'ın zayıflamasından sonra Hârizmşahlar bölgeyi ele geçirdiler. 617'de (1220) bütün Doğu İslâm âlemini tehdit eden Cengiz istilâsına ilk mâruz kalan yerlerden biri Horasan oldu. Moğollar'ın eline düşen şehirler yağmaya uğradı; özellikle Merv ve Nîşâbur gibi istilâcılara karşı direnen şehirlerde katliam ve tahribat korkunç boyutlara ulaştı (İbnü'l-Esîr, XII, 390-393; Atâ Melik Cüveynî [trc. Boyle], I, 163-164).

3. <https://islamansiklopedisi.org.tr/horasan>

4. Abdolvahid SOOFİZADEH/SELÇUKLU DEVLETİ DÖNEMİNDE HORASAN'IN ÖNEMİ/DTCF Dergisi 63.1 (2023): 1-25/ Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,

Bu istilâ hareketi halkın göç etmesine, nüfusun iyice azalmasına ve bütün üretim mekanizmasının bozulmasına, konulan keyfî ve yüksek vergiler de geriye kalan halkın daha fazla fakirleşmesine yol açtı. Ayrıca istilânın bölgeye sürdüğü yeni göçebelerle katliamdan kurtulan yerli halk arasında ortaya çıkan anlaşmazlıklar içtimaî huzursuzluklara sebep oldu. Cengiz bir süre Horasan şehirlerinin imarına izin vermedi. Onun ölümünden sonra Horasan, hânedan mensuplarının ortak malı kabul edilen bir emirlik haline getirildi. Önceleri bölgenin hâkimi bizzat büyük hakan tarafından tayin ediliyordu; İlhanlılar'ın kuruluşundan (654/1256) sonra onların yönetimine bırakıldı. Bölge bu dönemde iç işleri ve malî bakımdan özel bir konuma sahipti. Horasan'ı idare etmek üzere hânedandan biri, çok defa da ilhanın tahta geçecek oğlu görevlendiriliyordu. İlhanlılar'ın başşehirlerini Batı İran-Azerbaycan topraklarına taşımaları ilim, sanat, edebiyat ve siyaset merkezlerinin Horasan'dan Batı'ya intikal etmesi ve Horasan'ın ekonomik ve kültürel üstünlüğünü kaybetmesi sonucunu doğurdu. Bunun yanında bölge İlhanlı-Çağatay mücadelesine sahne oldu ve bu durumdan ancak İlhanlı Hükümdarı Ebû Said Bahadır Han'ın ölümünden (736/1335) sonra kurtulabildi.

Ebû Said ölünce Herat ve çevresi, İlhanlılar'ın vasalı olan ve 791'de (1389) Timur tarafından yıkılan Kertler'in yönetiminde kaldı. Aynı dönemde Batı Horasan, Beyhak'ta kurulan ve yine Timur tarafından ortadan kaldırılan Serbedârîler'in hükmündeydi. Horasan'a yeniden toparlanma imkânı veren Timur'un, oğlu Şâhruh'u 799'da (1397) buraya vali tayin etmesi ve onun hükümdar olduktan sonra da 850'de (1447) ölümüne kadar burada (Herat) oturması bölgeyi istikrara kavuşturdu. Şâhruh Herat ve Merv gibi şehirleri yeniden inşa ettirdi. Bu dönemde iktisadî hayatta önemli gelişmeler oldu ve refah seviyesi iyice yükseldi. Özellikle Hüseyin Baykara zamanında Herat, politik istikrarın ve parlak bir kültür ve sanat hayatının merkezi haline geldi. Buradaki halen mevcut mimari eserleri ve "Herat ekolü" denilen tarzdaki eşsiz minyatür, tezhip, hat ve cilt örnekleri bu parlak döneme aittir.

X. (XVI.) yüzyıl başlarında Horasan yeni gelişmelere sahne oldu. Bölge toprakları önce Şeybânî Han'a bağlı Özbek göçebeleri tarafından işgal edildi. Bu sırada İran'da Safevî Devleti kurulmuş ve sınırlarını doğuya doğru genişletme çabasına girmişti. Şah İsmâil 916'da (1510) Şeybânî Han'ı öldürdü ve Horasan'ı ele geçirdi.⁵ 1514 yılında osmalı ile girdiği çaldıran savaşında I. Selime karşı şah ismail malup oldu.

Bu dönemden sonra ise osmanlı-safevi-rusya arasında sürekli bölge gitgeller yaşamış, diplomatik anlaşmalar ve yapılan mücadeleler sonucu bugün horasan bir çok ülkede toprakları olan bir bölge haline gelmiştir. 'Güneşin ülkesi' olarak anılan bu bölgedeki ülkelerin başında iran gelmekle birlikte; Aganistan, Tacikistan , Türkmenistan, Pakistan sınırları içindedir.

Emine ÖZTAŞ

<https://islamansiklopedisi.org.tr/horasan>

Büyüklerden Bir Büyük Rabia Adeviyye

95 (714) veya 99 (718) yılında Basra'da doğdu. Fakir bir ailenin dördüncü kızı olduğu için "Râbia" ismi verilmiştir. Kays b. Adî kabilesinin azatlı kölesi olduğundan Adeviyye veya Kaysiyye nisbeleriyle anılmıştır. Künyesi Ümmü'l-hayr'dır. Sülemî, Zikrû'n-nisveti'l-müte'abbidâti's-şûfiyyât adlı eserinde (s. 27, 54, 59) Râbia el-Adeviyye'nin yanı sıra aynı ismi taşıyan iki kadın sufiden daha bahseder. Bunlardan biri dönemin ünlü sufilerinden Abdülvâhid b. Zeyd'in (ö. 177/793) eşi Basralı Râbia el-Ezdiyye, diğeri Ahmed b. Ebü'l-Havârî'nin eşi Şamlı Râbia (Râyia) bint İsmâil'dir (ö. 228/844). Aynı dönemde üç ayrı Râbia'nın bulunması Râbia el-Adeviyye hakkında kaynaklarda farklı bilgilerin yer almasına sebep olmuştur. Râbia'dan ilk bahseden çağdaşı Câhiz onun dönemin meşhur üç kadın zahidinden biri olduğunu söyler (diğerleri Muâze el-Adeviyye ile sahabeden Ebü'd-Derdâ'nın küçük eşi Ümmü'd-Derdâ'dır; el-Beyân ve't-tebyîn, I, 364; III, 127, 170, 193). Tasavvuf kaynaklarında "nâsikât, sâlihât, mütezehhidât" diye anılan bu kadın sufiler arasında en meşhuru Râbia el-Adeviyye'dir.

Hakkında en ayrıntılı bilgiyi ve menkıbeleri aktaran Ferîdüddin Attâr'a göre Râbia el-Adeviyye küçük yaşlarda yetim kalır. Basra'daki kıtlık sebebiyle kız kardeşlerinin dağılmasının ardından tek başına hayat sürmeye başlar. Bu esnada zalim bir kişi tarafından 6 akçe karşılığında köle olarak satın alınır. Gündüzleri ağır işlerde çalıştırılan Râbia geceleri kendisini ibadete verir. Bir gece ibadet ederken efendisi başındaki ışığın bütün odayı aydınlattığını görünce korkup onu azat eder. Râbia hürriyetine kavuşunca hacca gitmeye karar verir. Onun dünyadan uzaklaşıp zühde yönelmesinin ilk işaretleri hacca giderken çölde karşılaştığı olaylarda ortaya çıkmaktadır. Rivayete göre yükünü taşıması için yanına aldığı eşeği çölde telef olunca kervandakiler yükünü taşımak istemişler fakat Râbia Allah'ın yarattıklarına değil O'na güvendiğini söyleyerek bu isteği reddetmiştir. Onun dünyanın sahibi Allah'a teveccüh etmesi daha sonraları Hallâc'da görüleceği şekilde Kâbe'ye bakışında da yansımaları bulmaktadır. Menkıbeye göre Mekke yolunda Kâbe'nin kendisini karşılamaya geldiğini görür ve "Ben bu evi ne yapayım? Bana bu evin sahibi gerek. O bana, 'Kim bana bir karış yaklaşırsa ben ona bir arşın yaklaşıyorum.' diye seslenmiştir." der. Râbia el-Adeviyye'nin dünyevi olan her şeyi terk edip zühde yönelmesi ilk zahit sufilerde yaygın olan ortak bir tavidir. Râbia'yı diğer sufilerden ayıran husus onun züht anlayışını ilâhî aşk fikriyle tamamlamasıdır.

Çağdaş Arap müelliflerden Abdurrahman Bedevî, Râbia'nın Hristiyan mistiklerden etkilendiğini ileri sürerken Abdülmün'im el-Hifnî bu görüşü eleştirerek İslâm'da ve Hristiyanlıktaki aşk anlayışının tamamıyla farklı olduğunu, Râbia'nın vahdetivücut temelli ilahî aşk anlayışını benimsediğini vurgulamıştır (el-'Âbidetü'l-hâşi'â, s. 86-96).

Râbia, yapmadığı şeyleri anlatırlar korkusuyla pek istemese de öğütlerinden faydalanmak isteyen birçok kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Rebâh Kaysî el-Basrî, Zünnûn el-Mısırî, İbrâhim b. Edhem, Süfyân es-Sevrî, Şakîk-ı Belhî, Mâlik b. Dînâr gibi ünlü sufiler yanında Muâze el-Adeviyye, hizmetinde bulunan Abde bint Ebû Şevâl, Meryem el-Basriyye ve Leylâ el-Kaysiyye gibi kadın sufilerle görüştüğü, hadis rivayetinde otorite olan Süfyân es-Sevrî ile görüşmesi sırasında onun kendisini Hakk'a yakınlaşmaktan alıkoyan hadis rivayetiyle meşgul olmasını eleştirdiği kaydedilmektedir. Attâr hiçbir kadına asla nübüvvet gelmediğini söyleyen bir erkek grubuna, "Ben sizin en yüce rabbinizim iddiası (en-Nâziât 79/24) kesinlikle hiçbir kadından sâdir olmamıştır" diyen Râbia el-Adeviyye'nin "tâcü'r-ricâl" olarak nitelenmeye lâyık olduğunu söyler.

Râbia el-Adeviyye, 180 (796) veya 185 (801) yılında Basra'da vefat etti ve burada defnedildi. Çeşitli kaynakları inceleyerek Râbia'nın ölüm tarihini ve kabrinin yerini tartışan Ömer Rıza Doğrul'a göre ona nisbet edilen, Kudüs'ün doğusunda ve Hz. İsa'nın semaya yükseldiği yerin civarında Tûr-i Zeytâ'daki kabir Ahmed b. Ebü'l-Havârî'nin eşi olan Dımaşklı Râbia bint İsmâil'e aittir. Doğrul, Şam'da Râbia'ya izâfe edilen başka bir kabir daha bulunduğunu, bu kabrin de aynı hanım için yapılip zamanla adının unutulmasından sonra Râbia el-Adeviyye'nin şöhretinden dolayı ona nisbet edildiğini ileri sürer. (Hazret-i Râbiatü'l-Adeviyye, s. 215-226) Râbia'nın züht hareketinin tasavvufa dönüşüm sürecinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Râbia'nın önderliğinde gelişen tasavvuf i çizgide korku, kaygı ve hüzn yerine sevgi, ümit ve iyimserliğe ağırlık verildiği görülür. Sufi müellifler sadece muhabbet ve aşk konusunda değil tövbe, züht, hüzn, rıza, tevazu gibi tasavvuf kavramlarının açıklanmasında da Râbia'nın sözlerine başvurmuşlardır. Onun bu tasavvufi haller hususunda geliştirdiği tavır kişinin bütün fiillerinin gerçek fâilinin Allah olduğu düşüncesidir. "Çok günahım var, eğer tövbe edersem Allah tövbemi kabul eder mi?" sorusuna verdiği, "Hayır! Eğer O senin tövbemi kabul ederse sen ancak o zaman tövbe edebilirsin." şeklindeki cevap (Kuşeyrî, s. 192) onun bu tavrını gösteren dikkat çekici bir örnektir. İlk dönem zahitlerinde çokça görülen ağlama ve hüzn Râbia için de söz konusudur. "Allah'ım, benden razı ol!" diye dua eden Süfyân es-Sevrî'ye, "Kendisinden razı olmadığın zattan senden razı olmasını istemekten utanmıyor musun!" dediği kaydedilir (Kelâbâzî, s. 153). İyi ve kötü amellerin gizlenmesi gerektiğini düşünen Râbia'nın, "Amellerimden biri başkası tarafından görülse onu yapılmamış sayarım." sözü onun ilk dönem sufilerindeki melâmet tavrına sahip olduğunu göstermektedir.

Râbia el-Adeviyye ilâhî aşk konusunda şöyle münacatta bulunur: "Ey Rabbim ! Seni iki sevgi ile severim. Sevginin biri benim aşk ve iştiyakımdan, diğeri senin sevmeye layık olduğundandır. Benim aşk ve iştiyakımdan gelen sevgim senden başkasını bırakıp sadece senin zikrinle meşgul olmayı, senin sevmeye layık olmandan gelen sevgim de bana müşahede mertebesini ihsan buyurmuş olmandır. Şu hâlde hamt ve şükran ne bana mahsustur ne de övülmüş olma ciheti bana aittir. Her iki yönden de şükür ve hamt sana mahsustur." Râbia'ya göre birinci aşk olan heva sevgisi mümkün olmakla birlikte bir eksikliği içerir. Zira kulun Hakk'ın dışındaki şeylerin kaygısıyla veya herhangi bir menfaat ümidiyle Hakk'ı sevmesi gerçek ilahî aşk değildir. Gerçek aşk Allah'a aittir. (el-hubbü lillâh) Allah kulu sevmedikçe kulun Allah'ı sevmesi mümkün değildir. Bu sevgide herhangi bir ikilik veya menfaat kaygısı yoktur. Râbia'nın ilahî aşk anlayışının ibadete bakışında da yansımaları bulunduğu görülmektedir. "Allah'a ne cehennem korkusu ne de cennet sevgisiyle ibadette bulunurum. Eğer korkudan dolayı amel işlersem kendimi kötü bir ücretli sayarım. Ben O'na aşk ve şevkimden dolayı ibadet ederim." sözü bu bakımdan önemlidir.

Bir münacatında da şöyle demektedir: "İlâhî! Eğer ben sana cehennem korkusuyla ibadet ediyorsam beni cehennem ateşinde yak! Eğer cennet ümidiyle sana kullukta bulunuyorsam beni ondan mahrum et! Eğer sana olan sevgimden dolayı sana ibadet ediyorsam o zaman senin ezeli cemalinden beni mahrum etme!"

Râbia'nın düşünceleri Ma'rûf-i Kerhî, Muhâsibî, Bâyezîd-i Bistâmî, Zünnûn el-Mısırî, Cüneyd-i Bağdâdî, Hallâc-ı Mansûr gibi sufilere etkilemiştir. "Dışarı çık da ilahî sanatı seyret!" diyen cariyesine, "Sen de içeri gir de sendeki sanatkârı temaşa et!" şeklindeki cevabında ve "Bende varlık yok ki evleneyim." gibi sözlerinde vahdetivücudun izlerini görmek mümkündür. İyi amellerinin ortaya çıkmasını onların boşa gitmesi olarak görece kadar melâmîmeşrep, Allah'tan dünyalık bir şey için dua etmeye utanacak ve dünyanın maliki olmayan insanlardan bir şey istemeyecek kadar edep sahibi, Allah'a sadece Allah ve sevilen olduğu için ibadet edilmesini isteyecek kadar Hak âşığı olan Râbia'nın tasavvuf anlayışı Ebû Tâlib el-Mekkî, Kuşeyrî, Sühreverdî, Gazzâlî ve Muhyiddin İbnü'l-Arabî gibi sufi müelliflerce farklı şekillerde yorumlanmıştır.¹

Yeliz ÇELİK